

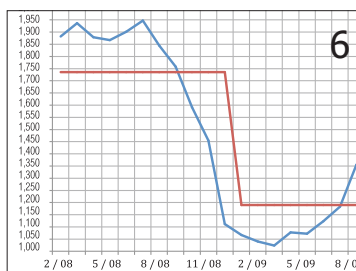

Aluminii

Časopis družbe Talum, d. d., Kidričevo, april 2010, številka 4

Želimo vam prijetne
prvomajske praznike

Iz vsebine

4-5 Reorganizacija

6 Kdo ve za kristalno kroglo?

7 Sončna elektrarna

8 Presoja sistema kakovosti vodenja, Inovativnost

9 Evropska sredstva

10-11 Zbirni center - Srbija

12-14 Intervju

15 Varstvo pri delu

16 Narava, Letovanje

17 Kolumna

18 Fotografije meseca

19 Postanki

20-21 Reportaža

22 Aluminij piše zgodbe

23 Kultura

24-25 Fotoreportaža

26 Upokojitve

27 Križanka

Aluminij, časopis družbe Talum
Naslov uredništva: Talum, d.d.
2325 Kidričevo, Tovarniška cesta 10,
telefon: 02 79 95 121, telefaks: 02 79 95 103,
e-pošta: darko.ferlinc@talum.si
Izhaja mesečno v nakladi 2300 izvodov
Uredniški odbor: Darko Ferlinc, glavni urednik, Danica
Hrnčič, Lilijana Ditrih in Aleksandra Jelušič, članice ter
Srdan Mohorič, član
Jezikovni pregled: Darja Gabrovšek Homšak
Oblikovanje: Darko Ferlinc
Avtor naslovnice: Srdan Mohorič
Prelom in priprava za tisk: Grafični studio OK, Maribor
Tisk: Bezjak tisk, Maribor

Zakaj pa ne?

DARKO FERLINC
GLAVNI UREDNIK

vodi projekt izgradnje že druge sončne elektrarne na odlagališču rdečega blata –, projektiranje in gradnjo toplarn na lesno biomaso, postroje za izkoriščanje »odpadne« toplote, predvsem pa storitve laboratorija v delovni enoti Kontrola kakovosti in laboratorija za merila in meritve v delovni enoti Energetika.

Restavracija Pan se je začela »reklamirati« in skrbeti za svoj videz. Nova tabla pri vhodu, nova talna obloga na terasi ter nove mize in stoli, predvsem pa drugačna miselnost govorijo o tem, da želi restavracija več gostov v svoji jedilnici in na drugi strani v dvorani, ki je še vedno ena največjih in najlepših v tem okolju.

Vedno bolj očitno postaja, da so začele nekatere delovne enote in hčerinska podjetja vse bolj pogledovati prek ograje Taluma. Hočem povedati, da so začele ponujati svoje storitve ne le Talumu, ampak tudi drugim. Takega početja seveda nismo bili vajeni, dokler je Talum posloval z dobičkom. Takrat ni bilo nobene potrebe po boju za preživetje, saj je bilo to samo po sebi umevno.

Ko se je z začetkom letošnjega leta začela reorganizacija Taluma, so se tudi začela pojavljati razmišljanja o tem, kaj posamezniki ali skupine in na koncu delovne enote, službe in hčerinska podjetja lahko ponudijo morebitnim zainteresiranim zunaj Taluma. Storitve, ki so bile prej namenjene samo proizvodnemu procesu znotraj tovarne, so sedaj na razpolago tudi drugim.

Tako smo začeli ponujati inženiring in gradnjo sončnih elektrarn – o tem v nadaljevanju piše Blaž Tropenauer, ki

Zakaj pa ne? Naši strokovnjaki so si s sodelovanjem pri načrtovanju, projektiranju, gradnji in nadzoru najrazličnejših objektov, ki smo jih gradili v sklopu modernizacije proizvodnje, pridobili veliko izkušenj in zlasti znanj z vseh omenjenih področij. V Talumu imamo projektantsko skupino, imamo nadzornike, ki so sposobni in usposobljeni nadzirati vsa dela na gradbišču, in mnoge druge, ki so potrebni za nemoten potek gradnje.

In iz vsega tega se je izmotalo vprašanje, zakaj bi gradili samo sebi. Najpomembnejše pri tem pa je, da se je dvignila samozavest. Znamo. Zmoremo. Si upamo.

Ena od pomembnejših tem, ki to pomlad povzroča na eni strani pogumne poglede v prihodnost tovarne in s tem vseh nas in na drugi strani tesnobne občutke, je reorganizacija družbe Talum. Da je potrebna, najbrž ni več treba nikogar prepričevati. Seveda bi

jo morali izvesti že mnogo prej, toda boljše pozno kot nikoli.

Svoja pogleda na to sta nam predstavila vodja projekta reorganizacije Marko Drobnič in član uprave za finance in računovodstvo mag. Franc Visenjsek.

Nemalokrat se pojavljajo vprašanja, zakaj Talum ponovno ne zažene elektrolize C s polno zmogljivostjo. In to sedaj, ko je cena aluminiju zrasla. In ko bi ga lahko morda vsega prodali. Na to vprašanje v tej številki odgovarjata dva. Dr. Zlatko Čuš, član uprave za proizvodnjo in razvoj, na vprašanje, kdaj bo elektroliza C spet delala s polno zmogljivostjo, odgovarja:

»V začetku leta smo povečali proizvodnjo hale C s 34.000 ton na 40.000 ton letne kapacitete z vklopom 10 elektroliznih celic. Seveda se vsi sprašujete, kdaj spet s polno zmogljivostjo. Vodstvo podjetja intenzivno išče možnosti za zagotovitev najpomembnejših virov za polno proizvodnjo.

Seveda ne moremo brez zadostne količine električne energije po primerini ceni. Še večja težava je na področju zagotovitve zadostne količine glinice po sprejemljivi ceni in kakovosti. Skoraj dvajset let smo dobivali glinico s Sardinije, vse do leta 2009, ko je tamkajšnja tovarna prenehala delovati. Od takrat naprej je bilančno pomanjkanje glinice v Sredozemlju. Ob dejstvu, da sredozemske luke tehnično ne morejo sprejeti velikih ladij čezoceank običajne nosilnosti med 40.000 in 60.000 ton glinice, to bistveno otežuje dobavo glinice proizvajalcem aluminija v jugovzhodni Evropi.

Za polno proizvodnjo je treba prej še generalno obnoviti 43 elektroliznih celic. Tako lahko v najboljšem primeru pričakujemo polno kapaciteto elektrolize C nekje v sredini leta 2011.«

Z vidika položaja aluminija na svetovnih trgih, njegove cene in napovedi, ki jih ta trenutek nihče ne more ali si ne upa dati, nam govori Zvone Banko, vodja Marketinga. Njegova razmišljanja objavljamo v posebnem prispevku.

V aprilu je dan zdravja in varstva pri delu. Temu smo tudi v našem časopisu posvetili posebno pozornost. V intervjuju se pogovarjamo z direktorjem Inšpekcije nadzora varnosti in zdravja pri delu Borisom Ružičem.

Darko Varžič piše o projektu Srbija, Palmira Banko pa o nepovratnih sredstvih iz Evropske unije.

Prav posebna je tokrat reportaža. Posebna zato, ker jo je napisal jadralni pilot Lojze Kelc sam.

Preostale rubrike so tam kot vedno. Preberite zgodbo, ki jo piše aluminij, in postanek.

Dnevi so vse daljši, toplejši, predvsem pa pomladanski. Dnevi, ki v nas povzročajo brnenje in tudi kako sčemenje. Izkoristite jih čim bolj in čim prijetneje. Prvomajski prazniki nam ne bodo postregli z nobenim dodatnim prostim dnevom. To pa še ne pomeni, da jih ne bi preživel vsaj ob kakšnem kresu s »špricarjem« ali pivom v roki. Pa seveda s prijatelji ob strani.

Za konec pa prisrčen proletarski in prvomajski pozdrav.

Reorganizacija danes za naš boljši jutri ali kdo so potomci dinozavrov in kaj so vrtilčkarije?

Potomci dinozavrov so zelo redki, še živeči ptiči in plazilci, ki so se ohranili zgolj zato, ker so trmasto vztrajali v boju za preživetje ... Vrtilčkarije pa vsi poznamo – s TV-ja in iz naše »fabrike«.

MARKO DROBNIČ
FOTO: ARHIV TALUMA

Začetek. Naš sedanji način organiziranja je star več kot dvajset let. Prilagojen je tehničnim značilnostim obstoječega procesa z malo možnostmi po hitrem, učinkovitem in nenehnem prilagajanju novim razvojnim zahtevam in poslovnim priložnostim. Kapitalsko intenziven in s tem posledično tog sistem nas je z leti »polenil«. Ne samo večine generacije, ki je postavljala to organizacijsko strukturo in kulturo, ampak v velikem povprečju tudi že nas, ki smo tukaj okrog deset let. Sistem nas je potisnil v izvajalski način funkcioniranja – s tem mislim na delo po načelu *Izvedimo tako, kot so nam rekli, in jim bo všeč*. Posamezniki se zapirajo vase, ograjujejo vsak za svoj kos »vrtilčka« in skrbijo zanj, z malo (ali brez) težnje po njegovem povečanju ali vzgoji kakšne nove »vrtine«. Mnogokrat se prepuščamo toku dogajanj, večinoma zaradi nas samih, malo pa tudi zaradi načina dihanja organizacijske strukture v tovarni.

Nadaljevanje. Kratka SPIN-analiza. Prišli smo do stopnje, ko se vsi skupaj zavedamo, da moramo nekaj narediti – velika prednost za vse nas in še večja priložnost za tovarno. Slabost? Ni najboljši čas, ampak nikoli ni pravi. Obstaja nevarnost, da se iz vsega skupaj rodi »miška«, ki za seboj ne bo potegnila učinkovitih sprememb (če bomo površni, nedosledni, če bodo cilji nejasni). Prav zaradi tega je poglobljeno razmišljanje in proučevanje različnih možnosti še toliko bolj pomembno.

Pot. Kam želimo? Kakšni so naši strateški cilji? Jih imamo? Če se prepuščamo toku dogodkov, se cilji in strategije razvedenijo. Postanemo uporniki časa in se borimo za preživetje. Pot, na kateri je preveč demokracije, ni najboljša. To poznamo iz naše politike. Tega si ne želimo. Strategija in usmeritve so torej zelo pomembne, pomembni so cilji, pomembni smo ljudje. Tudi, ko se želimo preoblikovati. Doma in v tovarni. Vsak se mora čutiti del procesa preoblikovanja, mora ga soustvarjati. Zakaj? Ker bo jutri vsak posameznik odgovoren in pristojen za rezultat svojega dela. Vrata si tako vsak izmed nas odpira in zapira sam. Vsi skupaj se moramo zavedati, da je moč argumentov moč strokovne demokracije ter da si vsak in vsi skupaj tokrat utiramo vsak svojo, a vseeno skupno pot.

Cilj. Vertikalno organizacijsko strukturo je treba spremeniti v bolj horizontalno. Neodvisnost posameznega delovnega okolja mora biti in bo pogojena s pristojnostjo vpliva na poslovni rezultat. Cilje si mora vsako delovno okolje postaviti samo, v povezavi s strateškimi usmeritvami seveda. Pomembnost proizvodnega procesa in osredotočenost na tehnično in tehnološko dovršenost proizvodnje mora zamenjati pomembnost poslovnega procesa – od nabave, proizvodnje, razvoja, servisa do prodaje za vsako posamezno delovno okolje posebej. Podjetje bo torej jutri sestavljeno iz več manjših, procesno (ne samo proizvodno) zaokroženih enot, ki bodo sposobne delovati kot

Marko Drobnič

samostojne celote. Podporo, ki jo bodo potrebovale, pa bodo te samostojne celote dobivale od matice. Da pa ne bo negotovosti o tem, kaj to pomeni, bom več o tem zapisal že v naslednji številki Aluminija.

Sodelujoči. Vsi mi. Nikogar ne bo preoblikovanje naše tovarne obšlo. Kako bo reorganizacija vplivala na vsakega od nas? Kot sem že zapisal, je to odvisno od vsakega posebej. Temeljni in usmeritve za spremembe in novo, drugačno pot bodo postavljeni, mi vsi pa jih bomo uresničevali ali pač ne. Sam te spremembe jemljem kot priložnost in ne negotovost. Priložnost za obstoj, rast in razvoj. Uspešnost realizacije projekta je torej odvisna od vseh nas.

Sklep. Projekt, ki se ga lotevamo, ni lahek. Zato ga ne jemljemo kot enega izmed mnogih. Lotili smo se ga z veliko mero preudarnosti. Prav zato je trajala začetna faza kar nekaj časa. Na

proces reorganizacije in zelenih sprememb je bilo namreč treba pogledati iz mnogih perspektiv, in to predvsem zato, da bodo spremembe pozitivno vplivale ne samo na podjetje, ampak tudi na vse nas.

Sam jemljem reorganizacijo podjetja kot naš novi začetek. Uspemo lahko le, če bomo še bolj vztrajni kot tisti, ki so postavili sedanjo organizacijo – ne oportunistično proti njim, ampak konstruktivno vstric z njimi. Izkušnje so vedno dobrodošle, veter po pomladi pa tudi. V tem projektu je združeno oboje in to nam mora prinesiti rezultat, ki ga pričakujemo. Saj najbrž to vsak izmed nas od sebe in nas tudi pričakuje. Dinozavrov že 65 milijonov let ni več, njihovi daljni potomci s(m)otu, pa še vrtilčke imamo. Smo sposobni preživeti? Z vrtilčkanjem ne. S še večjo željo in vztrajnostjo pa zagotovo! Prepričan sem, da nam tega v naši »fabriki« ne manjka. **x**

Za bogatejše poslovno in osebno življenje

MAG. FRANC VIŠENJAK
FOTO: SRDAN MOHORIC

Mag. Franc Višenjak

njak, ki je bolj ali manj enak že vrsto let in torej že kar ustaljen. Za prihodnost pa je to drugače. Komunikacija za pogled naprej je nekaj drugega, za jutri je vedno vpleten *če bo*: »*Če bo* to tako, *bo*.« Vedno je težko reči, da se bo v prihodnosti nekaj zgodilo tako, kakor mislimo danes. Zato je za postavljanje prihodnosti treba imeti več informacij, kar pomeni več znanja in izkušenj, pa tudi obilo sreče, da se ne pojavijo nepredvidene spremembe. Zadnje čase je v Talumu najpogosteje uporabljena beseda reorganizacija. Vprašajmo se, ali je to povezano s sedanostjo ali prihodnostjo. Marsikdo od nas bi rekel, da je to muha sedanosti in da se v podjetju pač mora nekaj dogajati, da je vodilnim malo lažje vladati. Prepričan sem, da je veliko tudi takih, ki bi pomislili, da so ta dejanja potrebna za prihodnost Taluma. Tem, ki mislijo tako, bi se morala pridružiti večina nas zaposlenih.

V naravi je tako, da med njenimi posameznimi deli potekajo določene informacije, ki vzdržujejo obstoj tega dela in s tem celote. Tako tudi v podjetju med nami zaposlenimi potekajo informacije, ki so povezane z vsakdanjimi opravili, in informacije, ki se dotikajo prihodnosti. Za vsakdanje komuniciranje uporabljamo besed-

Toda zakaj? Kaj je v tej organizaciji tako pomembnega, da bi jo morala sprejeti večina zaposlenih?

Del razlage bom poskušal najti v ugotovitvah o sedanjosti organiziranosti.

Talum je že dolga leta funkcijsko organizirano podjetje. To pomeni, da je poslovni proces razdeljen na proizvodne in storitvene funkcije. Proizvodne funkcije so zaokrožene v proizvodnih delovnih enotah, ki imajo proizvode, slednje pa prodajajo na trgu, kjer ustvarjajo prihodke za preživetje celote. Storitvene funkcije in funkcije strokovnih služb so organizirane v storitvenih delovnih enotah in strokovnih službah.

Značilnost dolgoletne funkcijske delitve podjetja je zapiranje posamezne funkcije v svoje lastno delovanje z lastnim razvojem in izoliranostjo od drugih funkcij in celote. Značilnost organizacije pa je, da ni hierarhije pomembnosti posamezne funkcije glede na preživetje podjetja. Računovodski vidik spremljanja stroškov je vzpostavljen, vendar ni izpeljan do konca. Gre za problem poslovnoizidnih tokov in prenašanja stroškov na posamezne enote.

Takšno organiziranost je omogočal kontinuirni proizvodni proces, ki je bil povezan s proizvodnjo elektroliznega aluminija. Stroškovno obvladovanje tega procesa je pomenilo obvladovanje celote in doseganje pozitivnih poslovnih učinkov. Investicije tudi v druge dele Taluma, ne samo v elektrolizni aluminij, pa so spremenile prvotno kontinuiteto. Nekatere delovne enote lahko preživijo tudi, če ne uporabljajo elektroliznega aluminija.

Vse te notranje pomanjkljivosti funkcijske organiziranosti lahko strnemo v ugotovitve, da je potrebne veliko energije za povezovanje posameznih funkcij, da razvoj posamezne funkcije poteka samostojno in nepovezano, da postajajo funkcije samozadostne in se razvijajo mimo potreb podjetja. Za izvedbo skupne naloge, ki posega na več funkcijskih področjih, je potrebna veliko medsebojnega usklajevanja in koordinacije. Časovna izvedba naloge se v večini primerov prilagodi potrebam in zahtevam funkcijskega področja, ne glede na zahteve in potrebe z vidika podjetja kot celote.

Vse te ugotovitve ali argumenti o sedanosti Taluma zahtevajo, da jih v razmišljanju o spremembah pogledamo podrobno, jih analiziramo in iščemo boljše odgovore.

Talum se torej srečuje z vsem navedenim in s spremembami kot posledico investicijskih ciklov, poleg tega pa še z izrazito težkim stanjem gospodarske krize. Finančna kriza je vplivala na gospodarsko, ta pa je spremenila materialne tokove pri proizvodnji in porabi aluminija v svetovnem merilu.

V svetu se godijo ekonomske anomalije, ki jih v teoriji in praksi doslej nismo srečali. Zato v času globalizacije in konkurenčnosti svetovnih trgov prestrukturiranje ni več le enkratno dejanje, ki omogoča preživetje podjetja, ampak proces nenehnega prilagajanja na vedno nove zahteve trgov. Za Talum so organizacijske spremembe način, da ostane konkurenčen in da raste. Za nas pa pomenijo bogatejše poslovno in osebno življenje. **x**

Ve kdo za kristalno kroglo?

ZVONE BANKO
FOTO: DARKO FERLINC

Zvone Banko, vodja Marketinga

pol leta je vztrajala na ravni daleč pod proizvodnimi stroški elektroliznega aluminija.

V drugi polovici leta 2009 se je borzna cena začela postopoma dvigati in je po 16 mesecih, aprila 2010, ponovno dosegla raven, ki bi upravičevala proizvodnjo elektrolize s polno kapaciteto.

In spet je pred nami vprašanje, kaj narediti, da bo prav: je pravi čas za zagon elektrolize?

Zakaj se o ponovnem zagonu elektrolize sploh sprašujemo?

Vzrokov za odlašanje zagona je veliko. Zagon elektrolize ni poceni, zahteva velika denarna sredstva. Zagotoviti je treba dodatno količino surovin in energije, česar ni mogoče realizirati v kratkem času.

Ob koncu leta 2008 smo bili vsi, tudi tisti, ki smo botrovali tej odločitvi, šokirani ob zmanjšanju proizvodnje primarnega aluminija v Talumu. Odgovoriti je bilo treba na številna vprašanja: kako naprej, kaj lahko proizvajamo, kaj in koliko lahko prodamo?

V začetku leta 2009 je bilo veliko dvomov o sprejeti odločitvi in dozdeva se mi, da številni še vedno niso prepričani v njeno pravilnost. Žal tržna ekonomija ne dovoljuje napak, vztrajanje na celotni proizvodni kapaciteti elektrolize pa bi bila velika in verjetno za Talum tudi zadnja napaka.

Graf prikazuje, kako visoko se lahko cena aluminija povzpne in kako hitro in globoko lahko spet pade. V treh mesecih se je cena prepolovila in kar

Do junija je Talum razprodal vse proizvodne kapacitete, glede na trenutno kratkoročno povpraševanje pa bi bilo mogoče prodati še dodatne količine, ki jih brez primarnega aluminija ne moremo proizvesti. Zelo vprašljive so možnosti prodaje v drugem polletju. Talum polproizvode prodaja predvsem avtomobilski in gradbeni industriji. Položaj gradbeništva v svetu ni veliko boljši kot v Sloveniji, kjer domača gradbena podjetja zaradi pomanjkanja investicij oziroma dela padajo drugo za drugim. Svetovna avtomobilska industrija od februarja dalje spet beleži padec prodaje (v Nemčiji za 30 odstotkov, Fiat v Italiji je na prisilnem dopustu ...). Postavlja se vprašanje, komu bo lahko Talum povečano proizvodnjo prodal.

Kot rešitelj krize (po zatrdanju medijev, vlad in teoriji ekonomije je ta baje že mimo) se omenja Azija, kjer Kitajska in Indija tudi danes dosegata za Evropo nepojmljivo visoko gospodarsko rast. Žal se pojavlja vedno več glasov, ki napovedujejo preobrat in posledično zaostritev sedanje situacije na trgih.

Cena aluminiju pa kljub vsemu raste!

Glede na padec kupne moči, povečevanje brezposelnosti, mrtvila na fizičnih trgih in apatije v realnem sektorju je rast cen kovin kar nekako v nasprotju z zdravo logiko. Študij in

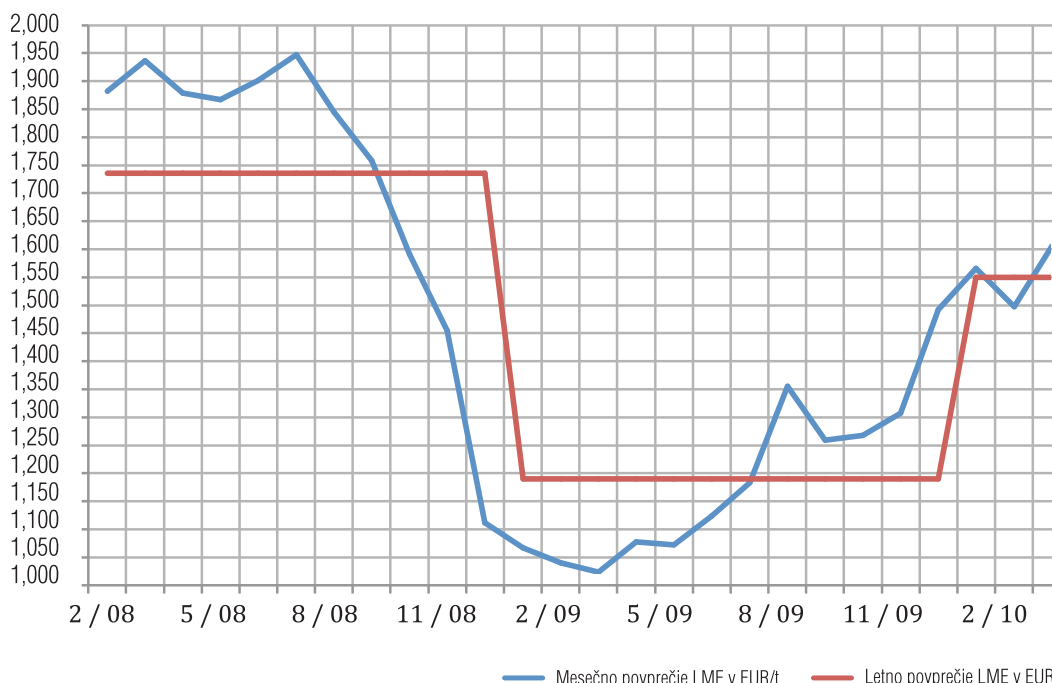
razlag za ta fenomen je veliko, vsak dan pa lahko preberemo kakšno novo in predvsem drugačno od predhodnih. Meni je najbližja naslednja:

Ob pojavu finančne krize so se začele razprodaje nepremičnin. Sprostila se je ogromna količina kapitala, in ker denar sam po sebi ni veliko vreden, so banke, fondi in drugi lastniki kapitala iskali možnosti, kam ga naložiti. Ena izmed zanimivejših tarč so kovine, ki kotirajo na borzi, med njimi aluminij. Tako smo priča obdobju, ko špekulativni denar kovinam dviguje ceno in ponovno napihuje balon, ki bo prej ko slej počil. Žal nihče ne zna napovedati, kako velik bo balon in kdaj se bo razpočil.

Kaj z elektrolizo?

Z odločitvijo o zagonu ustavljenih elektroliznih peči ne moremo odlašati v nedogled, saj Talum za to ni dovolj »bogat«. Navedene dileme postavljajo pred nas resna vprašanja, na katera lahko da zanesljiv odgovor le »kristalna krogla«. Mimogrede: ali ve kdo za kakšno?

Zavedati se je treba, da lahko zagon ob nepravem času ob ponovnem padcu cen ali prodaje privede do finančnega zloma in prenehanja obstoja podjetja. Vsekakor bo treba v kislino jabolko prej ko slej ugrizniti in upati, da je bila odločitev sprejeta ob pravem času. x

Še kakšna v prihodnje?

BLAŽ TROPENAUER

FOTO: GERO ANGLEITNER

Pozitivne izkušnje in rezultati iz prvega projekta nas opogumljajo, da se specializiramo na področju nujenja različnih storitev, kot so projektni inženiring, nadzor, nudenje izvedbe konstrukcije in podobno. Zato smo se v Talumu odločili, da svoje storitve s področja postavljanja fotovoltaičnih elektrarn ponujamo tudi navzven. S tem namenom sem prevzel odgovornosti pri vodenju prodaje sončnih elektrarn.

Fotovoltaične elektrarne želimo postavljati po sistemu na ključ, kjer so zajete vse storitve in s čimer nudimo investitorju tudi nekatera jamstva. Na območju odlagališča imamo še veliko prostora za postavitev fotovoltaičnih elektrarn in v prihodnje ga nameravamo zapolniti prav s takšnimi objekti. Želimo namreč, da opuščeno odlagališče pridobi svetlejšo, okolju prijaznejšo podobo. Poleg tega si s takšnimi projekti obetamo dober eko-

nomski učinek. V ta namen pridobivamo investitorje, ki bi na našem zemljišču želeli realizirati dobičkonosne projekte z relativno majhnim tveganjem.

Seveda pa se z našimi storitvami ne omejujemo samo na naše zemljišče, ampak smo pripravljeni ponuditi sončne elektrarne povsod, tudi zunaj Slovenije. Prav tako nimamo omejitve glede mesta pritrditve sončne elektrarne, saj nudimo tudi izvedbo na strehah večjih zgradb. Oglasno dokumentacijo smo začeli sestavljati prejšnji mesec in je pripravljena za predstavitev na sejnih še v tem mesecu. Udeležili se bomo namreč seminarja iz energetske učinkovitosti, ki bo konec meseca v Portorožu, in se tam podrobneje predstavili. Predhodno smo opravili tudi kratko predstavitev našega dela na ptujski televiziji PeTV.

Moja druga naloga je vodenje naslednjega projekta postavitve sončne elek-

trarne na odlagališču rdečega blata. Drugi investitor je že pridobljen in začeli smo izdelovati projektno dokumentacijo.

Osnovni namen projekta izgradnje sončne elektrarne Vesol je za Talum enakega pomena kot pri projektu Tasolar. Gre za namensko vlaganje v obnovljive vire in dodano vrednost oziroma spremenjeno namembnost zemljišča na odlagališču. Seveda pa je naš namen pridobiti tudi reference na področju postavitve sončnih elektrarn in tržiti svoje storitve. Pri projektu Vesol postavljamo elektrarno na ključ, kar je tudi naša obveza za vse investitorje, ki želijo investirati v izgradnjo elektrarn na odlagališču. Dodatno je projekt za investitorje pogojen z izhodiščni, ki celotnemu podjetju nudijo zaslužek in kontinuirano delo (vzdrževanje, varovanje, računovodstvo in podobno vodi Talum).

Pri projektu je smiselno upoštevati tudi partnersko sodelovanje, ki smo ga sklenili s podjetjema Elektro Maribor in Antim. Podjetja, s katerimi smo sodelovali v prvi fazi, nam lahko v naslednjih fazah pomagajo optimizirati izvedbo projekta in skrajšajo nekatere poti pri poslih, pri katerih imajo več izkušenj.

Sem eden tistih srečnežev, ki ima močno, izkušeno strokovno skupino sodelavcev. Zato sem prepričan, da nam bo uspelo naslednjo sončno elektrarno izboljšati v vseh pogledih. Naslednja elektrarna bo namreč enake moči in strukture, tako da se po tehničnih karakteristikah ne bo bistveno razlikovala. Razlika je pri vrsti modulov, zaradi katerih je treba prilagoditi projekt. Moduli so namreč učinkovitejši, zaradi tega je fizični obseg elektrarne manjši. Optimizirali bomo tudi vse gradbene posege, kovinsko podkonstrukcijo modulov in vse električne instalacije.

Želimo, da je naslednji projekt učinkovitejši in cenejši, predvsem pa, da se hitreje izvede. Kot je znano, se cena odkupa električne energije vsako leto zmanjša za 7 odstotkov, kar bistveno vpliva na dobo vračanja in druge finančne rezultate. Zato si prizadevamo, da letos postavimo vsaj še tretji objekt takšne moči. **x**

Pogled na elektrarno z balona

Zunanja presoja sistema kakovosti vodenja

Nobenih neskladnosti pri izpolnjevanju standarda ISO 9001

MAG. KARMEN JOŠT

Konec marca je bila izvedena recertifikacijska presoja sistema kakovosti vodenja po ISO 9001 in ISO/TS 16949, ki jo že vrsto let izvajajo neodvisni presojevalci certifikacijske hiše Bureau Veritas Certification. Recertifi-

kacijska presoja za razliko od kontrolne presoje vsebuje pregled vseh procesov poslovanja. Presojevalci pri izpolnjevanju zahtev standarda ISO 9001 niso ugotovili nobene neskladnosti. Med presojanjem zahtev po

ISO/TS 16949 sta bili zaznani dve manjši neskladnosti, istočasno pa je bilo podanih nekaj priložnosti in predlogov za izboljšanje sistema poslovanja. Za neskladnosti smo že posredovali programe odprave, ki so jih presojevalci sprejeli kot ustrezne. Tako je poslovni sistem Talum, d. d., za naslednja tri leta ponovno nosilec certifikata sistema kakovosti vodenja po ISO 9001 in ISO/TS 16949.

Začetek obdobja certificiranja sistemov vodenja sicer sega v leto 1989, ko je Mednarodna organizacija za standardizacijo prvič izdala standard ISO 9001. Tega leta so bili v Veliki Britaniji izdani prvi certifikati za sis-

teme vodenja kakovosti. Nove izdaje standarda ISO 9001 so izšle v letih 1994, 2000 in 2008. Na osnovi velikega uspeha tega standarda so sledile izdaje najprej okoljskega standarda in nato še vrste drugih. V preglednici je navedeno število izdanih certifikatov za sisteme vodenja po vsem svetu in v Sloveniji za standarde, za katere imamo pridobljene certifikate tudi v Talumu.

Med največje koristi podjetja, vključena v sistem certificiranja, naštevajo korenite izboljšave poslovanja v vseh fazah poslovnih procesov in boljše pozicijo v očeh kupcev oziroma odjemalcev izdelkov ali storitev. x

Standard	Število certifikatov na svetu	Število držav, kjer so certifikati podeljeni	Število certifikatov v Sloveniji
ISO 9001 (kakovost)	982.832	176	1.657
ISO 14001 (okolje)	188.815	155	382
OHSAS 18001 (varnost in zdravje)	11.753	33	86
ISO/TS 16949 (avtomobilska industrija)	39.320	81	68

*vir: revija Kakovost, marec 2010

INOVATIVNA DEJAVNOST

Inovativnost vse bolj množična

MAG. KARMEN JOŠT
FOTO: SRDAN MOHORIC

V prvem trimesečju 2010 smo zaposleni prijavili 114 inovacijskih predlogov, od tega 104 koristne predloge in 10 tehničnih izboljšav, 6 predlogov smo zavrnili. To predstavlja 0,5 predloga na zaposlenega (preračunano na leto). Od tega je 70 predlogov v uvažanju, 38 je že realiziranih. Največ inovacij, skupno kar 6, je predlagal Franc

Horvat, zaposlen v DE Vzdrževanje od leta 1981. Prvo prijavljeno in že tudi uvedeno tehnično izboljšavo v letošnjem letu je podal Milan Štumberger, zaposlen v DE Ulitki kot vzdrževalec kokil.

Miran Purg, vodja DE Ulitki: Prva prijavljena in realizirana tehnična izboljšava v letu 2010:

Delovna enota	Prejeti predlogi	Prejeti predlogi na zaposlenega
Vzdrževanje	34	0,04
Anode	22	0,50
Livarske zlitine	13	0,26
Gnetne zlitine	11	0,19
Kontrola kakovosti	9	0,32
Rondelice	8	0,07
Ulitki	6	0,06
Energetika	5	0,18
Izparilniki	4	0,10
Elektrolize	2	0,03
Skupaj	114	1,75

Prejeti inovacijski predlogi v letu 2010

Cilj je 0,5 predloga na zaposlenega

Stojan Avguštin v DE Kontrola kakovosti skrbi za spodbujanje inovativnosti zaposlenih

Milan Štumberger, DE Ulitki

Tehnično izboljšavo je predlagal Milan Štumberger. Izboljšava se nanaša na **ogrevanje kokil WB6**.

Prejšnje stanje: Ogrevanje zgornjega dela kokile je bilo izvedeno tako, da je plamen lokalno pregreval kokilo, hkrati pa je bilo toplotno sevanje na zgornjo nosilno ploščo. Težave:
- veliko odstopanje temperature med spodnjim in zgornjim delom kokile, tudi do 80 °C,
- pregrevanje nosilne plošče in deformacija le-te,
- prenos toplote na hidravlični cilindar za pomik zgornje nosilne plošče in posledično več okvar.

Sprememba: Izdelali smo nov sistem gorilnika, ki je nameščen na polovici zgornjega dela kokile, na ta sistem pa

namestili še lovilnike plamena, ki imajo funkcijo porazdelitve temperature – sevanja po celotnem zgornjem delu kokile, hkrati pa preprečujejo direktno sevanje na zgornjo nosilno ploščo.

Novo stanje:

- temperaturno odstopanje med spodnjim in zgornjim delom kokile je sedaj največ 30 °C,
- ni več pregrevanja nosilne plošče in hidravličnega cilindra.

Učinki predloga so tako v tehnološkem smislu kot prihranku energije, materiala in stroškov intervencij. Na letni ravni znaša izračunana gospodarska korist 6.800 evrov.

Primer dobre prakse iz DE Kontrola kakovosti:

V DE so imenovali »zadolženo osebo za spodbujanje inovativnosti«, in sicer Stojana Avguščina. Njegova naloga je spodbujanje in motiviranje zaposlenih za inoviranje z mesečnim oblikova-

njem in sestajanjem skupin zaposlenih ter obravnavanjem posameznih predlogov. V ta namen je pripravil plakat, ki ga je najprej predstavil vsem zaposlenim v delovni enoti in nato

obesil na mesto, kjer je knjiga za zbiranje inovacijskih predlogov. Vsebina plakata opisuje definicije inovativnih predlogov, njihove možne koristi in naštevava vprašanja, ki lahko služijo kot

pomoč pri iskanju idej za koristne predloge. Vsekakor je to koristna ideja, ki jo je smiselno uvesti tudi v druga delovna okolja.x

... INOVATIVNOST JE NOVOST, KI PRINAŠA KORIST ...

SLUŽBE

Prva nepovratna sredstva iz EU

PALMIRA BANKO
FOTO: SRDAN MOHORIC

Palmira Banko

Septembra lani smo v Aluminiju pisali o projektih, s katerimi smo se prijavljali na različne razpise za pridobitev nepovratnih sredstev Evropske unije (EU). Še isti mesec smo dobili veselo novico, da je bil naš raziskovalno-razvojni projekt **Raziskave in razvoj prototipa modela učinkovite elektronske komunikacije med partnerji** z akronimom **REDIKOMP** na razpisu uspešen. Projekt Redikomp smo prijaviili na javni razpis za spodbujanje raziskovalno-razvojnih projektov razvoja e-vsebin in e-storitev v letih 2009 in 2010, ki ga je razpisalo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Konzorcij sestavlja pet partnerjev: Palsit, d. o. o., iz Šempetra pri Gorici kot nosilec projekta, Unior, kovaška industrija, d. d., iz Zreč, Mariborska livarna Maribor, d. d., Talum, d. d., iz Kidrič-

vega in kot predstavnik »institucije znanja« Ekonomski fakulteta Univerze v Ljubljani. Sofinancerja projekta sta Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Direktorat za informacijsko družbo in EU – Evropski sklad za regionalni razvoj.

Povzetek projekta

Podjetja iz konzorcija sodelujejo z velikim številom kupcev in dobaviteljev, s katerimi komunicirajo na različne načine glede na možnosti, sposobnosti in opremljenost partnerjev. Komunikacija ni poenotena, saj poteka v pisni, ustni, elektronski ali mešani obliki. Z vidika podjetij je trenutna komunikacija sicer ena izmed možnih alternativ, a postaja velika ovira na poti k učinkovitemu komuniciranju. Hitra izmenjava informacij in podatkov med različnimi ravnmi povezanih partnerjev postaja ključna lastnost uspešnih, saj je samo na ta način mogoče zagotavljati kakovost ponudbe do kupcev. Postopki nabave, prodaje, servisiranja zahtevajo intenzivno izmenjavo podatkov in dokumentov, ki se v klasičnih sistemih izvajajo po različnih komunikacijskih kanalih ter z ročnim prenašanjem in povezovanjem podatkov. Ročni postopki višajo stroške obdelav podatkov, povzročajo za-

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski sklad za regionalni razvoj

mude, so potencialni vir nastanka napak.

Namen projekta je razviti sistem odprtokodne storitve za elektronsko izmenjavo podatkov oziroma elektronsko komunikacijo s partnerji, z namenom povečati učinkovitost in racionalizacijo komunikacije. Model povezovanja izhaja iz povezovanja regijskih partnerjev v enoten sistem za elektronsko izmenjavo podatkov in komunikacij, ki omogoča optimizacijo nabavne in prodajne verige. Zagotavlja odprt sistem za širjenje partnerjev, ne glede na raven informatizacije podjetja, ter postavlja temelje vsebinskega širjenja na področju planiranja virov na ravni celotne dobavne verige podjetij, od dobaviteljev prek internega poslovnega sistema do kupcev.

Načrtovani sistem bo dostopen uporabnikom prek širokopasovne spletne aplikacije. Bistvena korist od načrtovanega prototipa je, da bo uporabnikom na voljo brezplačno. Osnovni namen našega projekta je torej raziskovalno-razvojni prototip odprtokodnih storitev za elektronske komunikacije med partnerji.

Namen in vsebina projekta se skladata z usmeritvami raziskovalno-razvojnih politik posameznih držav in EU kot celote na področju informacijske družbe.

Vrednost projekta

Skupna vrednost projekta oziroma upravičeni stroški projekta so 600.306,54 evra, skupna vrednost sofinanciranja projekta pa 266.566,52 evra. Delež sofinanciranja je odvisen od izpolnjevanja več pogojev, na

primer velikosti podjetja, višine stroškov za eksperimentalni razvoj, sestave konzorcija. Vrednost projekta za Talum je 226.856 evrov, kot veliko podjetje po smo upravičeni do sofinanciranja v višini 40 odstotkov, kar v znesku pomeni 90.742,40 evra. V največji meri se sofinancirajo stroški raziskovalno-razvojnega dela, ki znašajo več kot 75 odstotkov celotnih upravičenih stroškov projekta. Preostali upravičeni stroški so stroški svetovanja in drugih storitev, investicije v programsko in strojno opremo (amortizacija le-te), stroški potovanja doma in v tujini ter posredni stroški projekta. Poudariti pa velja, da so to pogoji sofinanciranja za ta razpis in se od razpisa do razpisa spreminjajo. Projekt smo začeli izvajati 6. julija 2009, dokončati pa ga moramo do 30. septembra 2010. Člani projektne skupine so: Albert Korošec, Milica Pišek, Boštjan Vajda, Mirko Veselič, Jasna Čuš Babič, Lidija Verdenik in Palmira Banko. Projekt je razdeljen na faze in aktivnosti, za vsako med njimi so določeni izvajalci aktivnosti, predvideno število raziskovalno-razvojnih ur in termini za izvedbo. Za projekt so določeni trije mejniki, ki pomenijo pregled opravljenega dela in določajo rok za poročanje.

Poročanje

Raziskovalno-razvojni projekt Redikomp bo sofinanciran v treh obrokih. Za vsako obračunsko obdobje je treba izdelati poročilo o napredovanju dela na projektu in finančno poročilo oziroma zahtevek za sofinanciranje. Tega je treba predložiti:

- v pisni obliki z izpolnitvijo pripravljenih obrazcev v Excelovih tabelah; obrazci so sestavni del razpisne dokumentacije, ki jo je pripravilo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo;
- v elektronski obliki v informacijski sistem ISARR; to je informacijski sistem za finančno spremljanje izvajanja projektov, katerega skrbnik je Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Dostop do ISARR-ja je stro-

go zaščiten in mogoč samo s pridobljenim digitalnim potrdilom.

Roki za oddajo poročil so: 19. oktober 2009, 19. april 2010 in 18. oktober 2010.

Prvi zahtevek za sofinanciranje projekta smo v pisni obliki na obrazcih za finančna poročila skupaj s poročili o napredovanju dela na projektu oddali 19. oktobra 2009. Priložiti smo morali veliko dokumentacije o izplačilih plač sodelujočih pri projektu, raznih izjav, poročil o službenih poto-

vanjih, potnih stroškov in podobno. V pripravo te dokumentacije so bili aktivno vključeni predvsem sodelavci iz Službe financ in računovodstva. Sledile so kontrole zahtevka, ki jih je opravil skrbnik pogodbe na Ministrstvu, ter posledično dopolnila dokumentacije in odprava pomanjkljivosti. Usklajevanja so potekala vse do sredine januarja 2010.

Vzporedno z dopolnitvami in spremembami pisnega finančnega poroči-

la smo morali spremembe vnašati tudi v ISARR.

Uspešno smo prestali vse finančno-administrativne kontrole dokumentacije in 23. marca 2010 prejeli *prvi obračunan in zahtevani znesek nepovratnih sredstev v višini 21.435,33 evra*.

V času pisanja tega sestavka pospešeno pripravljamo naslednje poročilo za obračunsko obdobje od 1. oktobra 2009 do 31. marca 2010.x

PROJEKTI

Zbirni center za sekundarne barvne kovine v Srbiji **Talum d.o.o. Beograd**

DARKO VARŽIČ
FOTO: DARKO VARŽIČ

Glede uporabe surovin je Talum nekakšen hibrid, ker v livarnah kombiniramo odpadni aluminij, primarni aluminij iz elektroliz in trdi primarni aluminij v obliki blokov in ingotov, kupljenih na prostem trgu. Danes predstavlja odpadni aluminij že 35 odstotkov surovin (34.000 ton), s čimer postaja Talum eden večjih porabnikov odpadnega aluminija na območju v radiju 400 kilometrov. Letos nameravamo kupiti približno

26.000 ton odpadnega aluminija različne kakovosti. Zagotovitev tolikšnih količin po ustreznih cenah ob močni konkurenci, ki nas obkroža, ni ravno preprosta naloga.

Trenutna situacija na trgu odpadnega aluminija ni rožnata. Že od konca lanskega leta je čutiti pomanjkanje materiala na vseh trgih po Evropi, porast cen in špekulacij. Velik del surovin (40 odstotkov) zagotavljamo na trgih, kjer je konkurenca najmočnejša

(Nemčija, Italija, Avstrija). Ker so cene na teh trgih visoke, si poskušamo zagotavljati vire na manj razvitih trgih z manj konkurenco. To so predvsem države nekdanje Jugoslavije, Bolgarija, Češka in Slovaška. Vir surovin na področju Slovenije in Hrvaške je zanesljiv in cenovno ugoden, medtem ko je nabava v Srbiji, Makedoniji in Bosni preskromna. Vzrok za to so posebnosti birokratskih ovir v teh državah. Za izvoz sekundarnih surovin

iz Srbije, na primer, je potrebno izvozno dovoljenje, ki ima svojo ceno, pa še postopek pridobivanja je dolgotrajen in zapleten. To odvrne veliko manjših lokalnih podjetij od želje po prodaji zunaj Srbije in hkrati omogoča monopol večjim mednarodnim trgovcem, ki potem s surovino razpolagajo glede na njihove interese.

Trg sekundarnih surovin v Srbiji trenutno obvladujeta dve večji trgovski podjetji (Scholz, Meltal), ki material

Zemljišče za zbirni center v Obrenovcu

12.500 m² veliko zemljišče za zbirni center

prodajata najboljšemu ponudniku. Del materiala prodata Impolovemu podjetju v Sevojnu, preostalo pa najboljšemu ponudniku zunaj Srbije. Iz tega vira tako Talum dobiva zelo malo materiala. Da bi si zagotovili večje količine cenovno ustrežnejše surovine na teh področjih, smo se odločili za postavitev lastnega zbirnega centra v bližini Beograda.

Cilji postavitve zbirnega centra so:

- zagotoviti 2000 ton odpadnega aluminija letno po nižjih nabavnih cenah kot na razvitih zahodnoevropskih trgih;
- kupovati tudi nesortiran material in mu s sortiranjem dvigovati vrednost;
- širiti nabavno mrežo na industrijsko manj razvite, cenovno ugodnejše države nekdanje Jugoslavije, v Romunijo in Bolgarijo; z zbirnim centrom v Obrenovcu se geografsko približamo tem področjem;
- povezovati Talum z velikimi srbskimi podjetji, ki prodajajo odpadne kovine na javnih razpisih, kjer so materiali enovite kakovosti, po nam ugodnih cenah;
- pridobiti si stalen vir informacij o gibanju cen v odkupu na drobno, višinah marž trgovcev, realni vrednosti posameznih tipov materiala;
- zmanjšati odvisnost oskrbe sekundarnih surovin od večjih trgovcev, ki diktirajo cene in marže;
- v Srbiji se pozicionirati kot dobavitelj ingotov in drogov.

Zbirni center bomo postavili na 12.500 m² velikem zemljišču v neposredni bližini termoelektrarne Nikola Tesla v Obrenovcu (slika 1 in 2), 35 km od Beograda.

Zemljišče je ravno, deloma že utrjeno, vse potrebne napeljave pa so v neposredni bližini. Dovoz na zemljišče je speljan po lokalni asfaltirani cesti. Lokacija je, geografsko gledano, v centru Balkana in zato dobro izhodišče za širjenje nabavne mreže v sosednje države. Bližina dvomilijonskega Beograda pa je zagotovilo za trajen vir odpadnega aluminija in bakra na področju Srbije.

Priprave na izvedbo projekta segajo v leto 2009, ko smo opravili prve ogledne in ocenitve zemljišča ter razgovore s

prihodnjim vodjo zbirnega centra, takrat direktorjem podjetja Manga Metals.

V tem času smo opravili naslednje:

- izbrali smo ekipo sodelavcev iz Taluma za pomoč pri izvedbi projekta;
- registrirali smo trgovsko podjetje z imenom **Talum d.o.o. Beograd, Obrenovac**;
- podpisali smo pogodbo z vodstveno ekipo: z direktorjem centra Aleksandrom Tanasićem in komercialistom Dušanom Milenkovićem (slika 3); namestnik direktorja in odgovorna oseba za delovanje podjetja s strani Taluma je Darko Varžič;
- zaposlili smo 10 delavcev in šoferjev;
- najeli smo nadomestne prostore za obratovanje v času gradnje centra;
- nabavili smo potrebno opremo za zbiranje in sortiranje materiala: tovornjak za zbiranje aluminija, viličar, balirke, hidravlične škarje (sliki 4 in 5);
- začeli smo nabavljati odpadni aluminij in baker na nadomestni lokaciji ter graditi nabavno mrežo;
- odkupili smo zemljišče;
- izbrali smo projektanta in podpisali pogodbo;

Viličar, ki smo ga kupili pred kratkim. V ozadju je material, pripravljen za prevoz v Kidričevo.

- vložili smo zahtevke za vsa potrebna dovoljenja;
- opravili smo že prve meritve zemljišča in pripravili tehnološko shemo zbirnega centra;
- opravili smo razgovore z izvajalci gradbenih del in dobavitelji opreme.

Ker menim, da nobenega posla ni možno speljati brez dobre ekipe, naj na kratko predstavim naša nova sodelavca v Srbiji.

Aleksandar Tanasić je direktor podjetja Talum d.o.o. Beograd v Obrenovcu (slika 3). Kot solastnik podjetja Manga Metals je deloval na področju barvnih kovin od leta 2005. Dobro pozna srbsko tržišče in razmere. Z 32 leti je izkušen trgovec in hkrati poln energije in želje po uspehu.

Dušan Milenković je komercialist (slika 3). Je diplomirani ekonomist, star 31 let, ki sicer še nima izkušenj s trgovanjem z odpadnimi surovinami, je pa 10 let delal v komercialni kovinskopredelovalnega podjetja v Beogradu.

Trenutno nabava odpadnega aluminija teče nad pričakovanim planom, ekipa dela zagnano, zato v uspeh nove Talumove hčere sploh ne dvomim. x

Tovorno vozilo, ki smo ga odkupili skupaj z drugo opremo od Mange Metals

Komercialist Dušan Milenković in direktor Aleksandar Tanasić

INTERVJU

Pogovarjali smo se z Borisom Ružičem, direktorjem Inšpekcije nadzora varnosti in zdravja pri delu

Dan zdravja in varstva pri delu

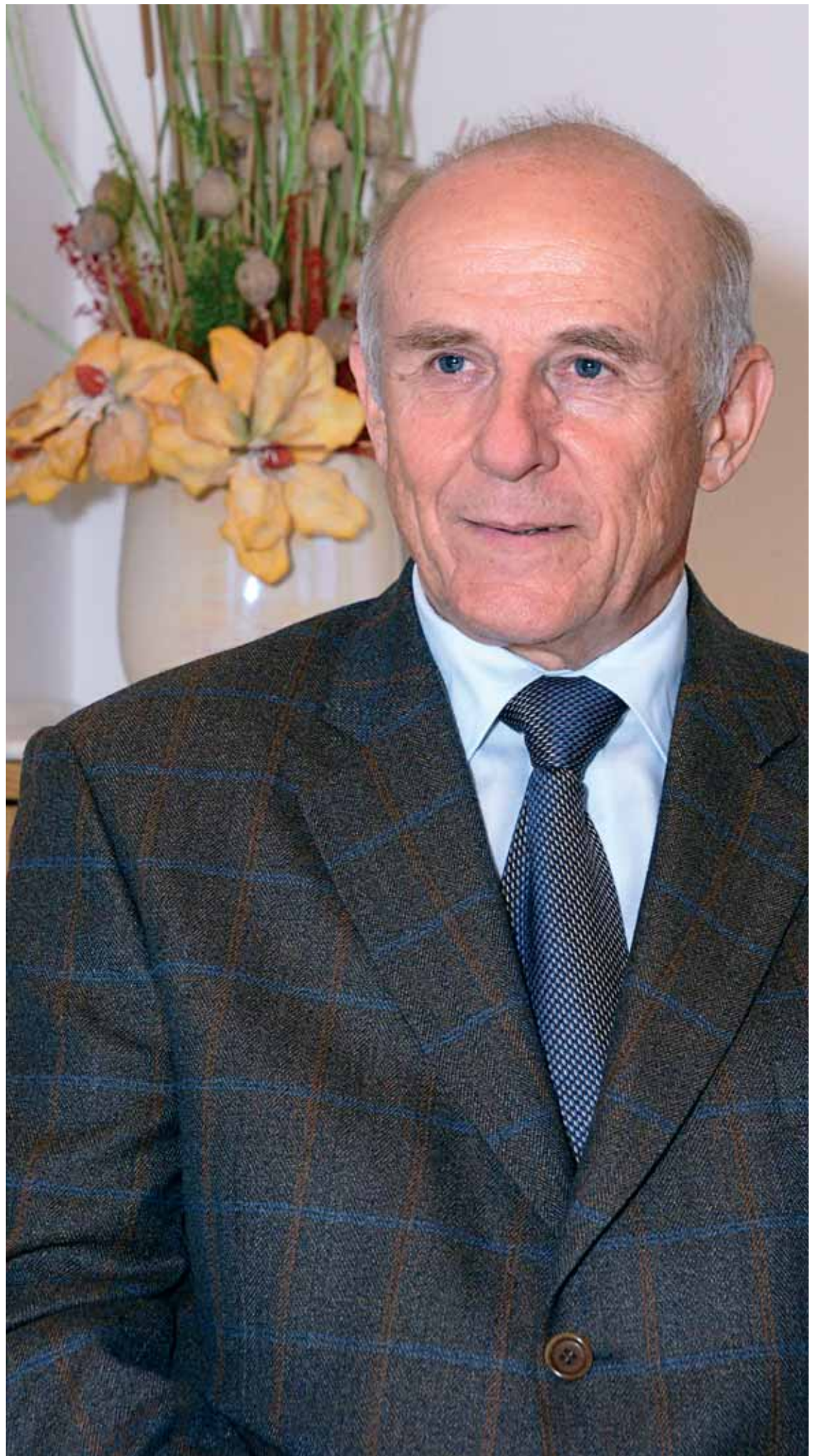
DARKO FERLINC

FOTO: SRDAN MOHORIČ

Vsako leto 28. aprila je svetovni dan varstva in zdravja pri delu zato smo za razgovor prosili g. Borisa Ružiča direktorja Inšpekcije nadzora varstva in zdravja pri delu.

Zaposleni ste na Inšpektoratu Republike Slovenije za delo. Nam lahko kaj več poveste o tem inšpektoratu, na primer kakšna je vaša organiziranost, kakšna so vaša pooblastila in katere so vaše naloge?

Inšpektorat RS za delo je upravni organ v sestavi Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Delovno področje organa je določeno z Zakonom o inšpekciji dela (Uradni list RS, št. 38/94, 32/97 in 36/00), ki ga dopolnjuje Zakon o inšpekcijskem nadzoru (Uradni list RS, št. 43/07). Oba zakona urejata splošna načela inšpekcijskega nadzora, organizacijo inšpekcij, položaj, pravice in dolžnosti inšpektorjev, pooblastila inšpektorjev, postopek inšpekcijskega nadzora, inšpekcijske ukrepe in druga vprašanja, povezana z inšpekcijskim nadzorom.

Inšpektorat RS za delo, ki ga sestavlja tri inšpekcije, in sicer Inšpekcija nadzora varnosti in zdravja pri delu, Inšpekcija nadzora delovnih razmerij in Socialna inšpekcija, vodi glavni republiški inšpektor za delo. Sam delujem v prvi inšpekciji, torej v Inšpekciji nadzora varnosti in zdravja pri delu kot direktor.

Pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora ima inšpektor pri fizični ali pravni osebi, pri kateri opravlja inšpekcijski nadzor, pravico:

- pregledati prostore, objekte, stroje, naprave, delovna sredstva, napeljave, predmete, blago, snovi, poslovne knjige, pogodbe, listine in druge dokumente ter poslovanje in dokumentacijo državnih organov, gospodarskih družb, zavodov, drugih organizacij in skupnosti ter zasebnikov;
- pregledati poslovne knjige, pogodbe, listine in druge dokumente ter poslovanje in dokumentacijo, kadar se vodijo in hranijo na elektronskem mediju, ter zahtevati izdelavo njihove pisne oblike, ki mora verodostojno potrjevati elektronsko obliko;
- zaslišati stranke in priče v upravnem postopku;
- pregledati listine, s katerimi lahko ugotovi istovetnost oseb;
- brezplačno pridobiti in uporabljati osebne in druge podatke iz uradnih evidenc in drugih zbirk podatkov, ki se nanašajo na zavezanca in ki so potrebni za izvedbo inšpekcijskega nadzora;
- brezplačno vzeti vzorce blaga in opraviti preiskave vzorcev;
- brezplačno vzeti vzorce materialov in opreme za potrebe preiskav;
- fotografirati ali posneti na drug nosilec vizualnih podatkov osebe, pros-

tore, objekte, stroje, napeljave in druge predmete;

- reproducirati listine, avdiovizualne zapise in druge dokumente,
 - zaseči predmete, dokumente in vzorce v zavarovanje dokazov;
 - opraviti druga dejanja, ki so v skladu z namenom inšpekcijskega nadzora.
- Naloge naše inšpekcije so predvsem nadzor na področju zagotavljanja varnosti in zdravja v zvezi z delom, obravnava nezgod pri delu, nudenje strokovne pomoči vsem zainteresiranim, sodelovanje z evropskimi institucijami na tem področju, sodelovanje pri pripravi zakonodaje na tem področju in drugo.

Pristojnosti pa imamo tudi na področju nadzora delovnih razmerij, tako kot imajo inšpektorji za nadzor delovnih razmerij pristojnosti tudi na področju varnosti in zdravja pri delu. Inšpektorji iz socialne inšpekcije pa imajo zaradi posebnih predpisov nekoliko drugačna pooblastila. Vsa pooblastila in vse pristojnosti pa veljajo za vso državo.

Delujete pa tudi v Odboru glavnih inšpektorjev za delo na ravni Evropske unije. Kaj nam lahko poveste o tem?

Na področju delovanja Inšpektorata RS za delo v mednarodnem prostoru lahko poudarim, da je Inšpektorat RS za delo vključen v **Odbor glavnih inšpektorjev za delo** pri Evropski komisiji (SLIC – Senior Labour Inspectors Committee). Predstavniki inšpektorata se redno udeležujemo sesankov tega organa, sodelujemo pa tudi kot člani različnih delovnih skupin, ki jih ta organ imenuje. Poleg tega sodelujemo še z nekaterimi mednarod-

nimi organizacijami, kot so Mednarodna organizacija za delo (ILO) in Mednarodna organizacija inšpektorjev za delo (IALI). Naše aktivnosti so povezane tudi z obveznostmi Republike Slovenije pri izvrševanju sprejetih mednarodnih obveznosti, ki izhajajo iz Konvencije MOD št. 81 o inšpekciji dela v industriji in trgovini, iz revidirane Evropske socialne listine ter vrste direktiv s področja varnosti in zdravja pri delu in delovnih razmerij, sprejetih v okviru EU. Predvsem se to nanaša na zagotavljanje podatkov in poročanje v zvezi s temi dokumenti.

Kakšen je danes položaj Slovenije v zvezi z zagotavljanjem varnosti in zdravja delavcev pri delu v primerjavi z Evropsko unijo?

Položaj Slovenije na tem področju je v primerjavi z EU v določenih pogledih tudi nad povprečjem, ne spomnim pa se ta trenutek področja, na katerem bi v primerjavi z evropskim povprečjem pomembneje zaostajali. Vsekakor pa popotnica, ki smo jo prinesli iz prejšnje skupne države, ni bila slaba in nam zato ni bilo težko ujeti koraka s starimi državami unije. Tudi glede zakonodaje smo primerljivi z drugimi državami unije, saj smo vse naše zakonske in podzakonske predpise uskladili s pripadajočimi evropskimi direktivami. Vsaka država sicer lahko do določene mere svoje predpise prilagodi svojim posebnostim, na primer glede določenih zgodovinskih, gospodarskih, političnih in še kakšnih drugih razmer, vendar pa se od sprejetih temeljnih načel ne sme odstopati.

Unija ima tudi izdelana posebna Skupna načela (Common Principles), ki se nanašajo predvsem na delovanje

inšpekcije za delo in ki jih morajo države članice ustrezno izvajati. Se pa razmere glede inšpekcijskega nadzora lahko v posameznih državah nekoliko razlikujejo, na primer glede pooblastil, pristojnosti, možnosti ukrepanja in sankcioniranja, področij nadzora in morda še kje.

Kakšne so razmere na področju varnosti in zdravja pri delu v ozir na gospodarsko krizo v državi? Kako se odzivajo delodajalci, ki jim zagotavljanje ustrezne ravni varnosti in zdravja v zvezi z delom kljub vsemu predstavlja neki strošek?

Bistvenega poslabšanja razmer še ne opažamo. Na tem področju so zadeve dolgoročne in se v kratkih obdobjih pomembneje ne spreminjajo. Sicer pa morda nekoliko slabši poslovni rezultati niso opravičilo za opuščanje predpisanih varnostnih zahtev in ukrepov ter s tem ogrožanje delavcev pri delu tako z vidika nezgode pri delu kot tudi z vidika poklicne bolezni ali celo glede trpinčenja na delovnem mestu. Z namenom realnega ugotavljanja stanja na obravnavanem področju izvaja naš inšpektorat že več let zapored poseben izredni inšpekcijski nadzor na vsakoletnem naključno izbranem vzorcu približno 1200 delodajalcev v državi. Pri tem pregledamo izvajanje desetih predpisanih obveznosti, ugotovitve ocenimo in prikažemo v obliki različnih in po posameznih letih primerljivih pokazateljih.

Opažamo pa, da nekateri delodajalci še vedno niso dovolj ozaveščeni in se ne zavedajo svojih obveznosti in odgovornosti v tolikšni meri, da ne bi izpolnjevali predpisanih obveznosti

samo formalno in površno, ampak dosledno, temeljito in strokovno. Dejansko se ne zavedajo, kaj in koliko tvegajo, če se zgodi hujša nezgoda ali poškodba pri delu in je bil razlog za tak dogodek v vzročni zvezi s pomanjkljivostmi in/ali nepravilnostmi na področju varnosti in zdravja pri delu. Razmere na obravnavanem področju ugotavlja inšpektorat v okviru rednega, izrednega in kontrolnega nadzora ter tudi ob raziskavah nezgod pri delu. Inšpektorat ima na področju varnosti in zdravja pri delu izdelano dolgoročno strategijo do leta 2012, za vsako leto posebej pa se ob koncu leta izdelajo programske usmeritve za prihodnje leto. V teh usmeritvah določimo področja, ki jih bomo bolj natančno in poglobljeno obravnavali. Ta področja so lahko na primer določena kategorija delodajalcev, določena panoga dejavnosti ali neka določena nevarnost. Določena področja izberemo sami na podlagi ugotovitev nadzora iz predhodnih let, določena področja pa so predvidena za poostren nadzor oziroma posebno kampanjo tudi na ravni unije. Nekaj takih kampanj se je nanašalo oziroma se še nanaša na primer na azbest, stiren, ročno dvigovanje bremen, na hrup ter ocenjevanje tveganja. Glede posameznih gospodarskih dejavnosti vsako leto posebej nadziramo gradbeno podjetja, zlasti na gradbiščih. Skoraj celoletna akcija na tem področju bo letos, enako kot lani, trajala neprekinjeno od marca do novembra. Poseben poudarek je na zahtevah in ukrepih za varovanje pred padcem z višine oziroma v globino ter na zagotavljanju in uporabi ustrezne osebne varovalne opreme. Razen tega bo potekala posebna akcija poostrelega nadzora na gradbiščih tudi še dvakrat v tritedenskem obdobju, ko bomo nadzirali celoten vidik izvajanja del, to je tudi na področju delovnih razmerij oziroma zaposlovanja. Gradbeništvo je namreč dejavnost z največjim tveganjem, tudi dejavnost z največ poškodbami pri delu in tudi največ smrtnimi primeri. Letos bomo poostreno nadzirali tudi zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu zaradi nevarnosti udara električnega toka, in to predvsem glede izvajanja del na elektroenergetskih napravah in opremi. Tudi v tej dejavnosti opazimo v zadnjih nekaj letih porast nezgod pri delu in nevarnih pojavov, ki bi tudi

lahko imeli za posledico poškodbe delavcev.

Glede smrtnih žrtev v zvezi z delom je Slovenija nekje v evropskem povprečju. Trenutno je trend nezgod s smrtnim izidom pri nas v upadanju (29 v letu 2007, 27 v letu 2008 in 25 v letu 2009).

V zadnjem času imajo delavci, predvsem na gradbiščih po Sloveniji, probleme z delodajalci, ki jim ne dajejo plač in jim kratijo nekatere druge pravice. Kaj lahko v takih primerih naredi inšpektor v prid delavcev?

Seveda delavca veliko bolj prizadene, če ne dobi plače, kot pa če nima zagotovljenih vseh sredstev in opreme za varno delo. Mi plače nadziramo in ugotavljamo, ali jih je delodajalec izplačal ali ne. Če jih ni, mu z odločbo naložimo, da jih mora izplačati. Če tega ne stori, sledi sankcija. To lahko sicer večkrat ponovimo, vendar pa ne moremo zagotoviti, da bo delavec plačo dobil, saj se denarne terjatve lahko izterjajo samo preko sodišča.

Pripravlja se spremenjeni Zakon o varstvu in zdravju pri delu. Povejite nam prosim, kakšne bodo spremembe in novosti.

Glede temeljnih načel se zakon ne bo spremenil, ker so ta načela opredeljena v direktivi 89/391/ECC, ki je obvezna podlaga za ta zakon. Se bo pa verjetno malo spremenila definicija delodajalca, dodane bodo nekatere nove definicije pojmov in nekatere obstoječe opuščene, nekoliko bodo spremenjene obveznosti delodajalcev, dodana bo možnost, da delodajalec v določenih primerih lahko sam zagotavlja predpisane zahteve s tega področja, precej bodo spremenjene obveznosti glede varovanja zdravja delavcev, dodane so določne pravice inšpektorata glede upravljanja evidenc o nezgodah pri delu, nekaj je sprememb glede obveznosti in odgovornosti delavcev, zelo verjetne so določene spremembe glede izdajanja dovoljenj za delo na področju varnosti in zdravja pri delu, na novo bodo opredeljene nekatere obveznosti samozaposlenih, dodana bodo določila glede podelitve javnih pooblastil za izvajanje določenih dejavnosti na obravnavanem področju, predlagane

pa so tudi občutno višje kazni za določene prekrške po tem zakonu. Skratka, zakon bo dopolnjen in posodobljen.

Pogovarjala sva se, da sodelujete s Talumom že več kot dvajset let. Kakšno se vam zdi v njem stanje z vidika varstva in zdravja pri delu?

Vse to obdobje je Talum ena od bolj urejenih družb. Če želimo komu pokazati visoko raven skrbi za varstvo in zdravje pri delu, potem pridemo v Talum. Ko smo nekoč prišli v tovarno s kolegi iz Srbije, je eden izmed njih izjavil, da je mislil, da je kaj takega možno le v učbenikih, pri vas pa je videl, da je to tudi dejansko mogoče. Talum ima to področje že od nekdaj dobro urejeno.

V aprilu je svetovni dan varstva in zdravja pri delu. Menite, da ob tej priložnosti lahko pohvalimo tudi našo pristojno službo (Služba varstva pri delu)?

Vsekakor lahko!

Kaj menite o konkurenčnosti evropskega gospodarstva glede na stroške zdravja in varnosti pri delu? Vemo, da so ti stroški visoki. Vemo pa tudi, da nekatere države, predvsem azijske (Kitajska), ne dajo kaj dosti na varnost in zdravje pri delu.

Zagotavljanje ustrezne ravni varnosti in zdravja v zvezi z delom je vsekakor politika Evropske unije, ki zahteva tudi določena sredstva. V tem smislu so urejeni tehnika, pravo, nadzor, zavarovalništvo, zdravstvo, sociala in mislam, da poti nazaj ni. So pa zato lahko

določeni izdelki in država z nižjo ravni varnosti in zdravja pri delu ter nižjimi dohodki delavcev in s tem v zvezi nižjimi stroški dela vsekakor nekoliko cenejši kot v Evropi. S tem v zvezi se pojavlja tudi umik določene proizvodnje iz Evrope v druge države sveta, kjer so stroški dela nižji. To pa je lahko problematično, saj ostajajo evropski delavci zato brez dela. Vendar pa ocenjujem, da cena dela v nekaterih neevropskih državah ni nižja samo zaradi »predrage varnosti« pri delu v Evropi, ampak je za to še mnogo drugih razlogov. To pomeni, da samo z nižanjem stroškov za varnost in zdravje delavce v zvezi z delom ne bi pomembneje dvignili konkurenčne sposobnosti evropskega gospodarstva. To še posebno zato, ker ima tudi »ne-varnost« v evropskih razmerah dokaj visoko ceno.

Jutri organizira Inšpektorat RS za delo na Brdu pri Kranju že svojo 8. konferenco, na kateri bo vodilna tema »Zakaj tvegamo« in s tem v zvezi ocena tveganja glede varnosti in zdravja v zvezi z delom, predvsem nezgodami, ki so najbolj očitna in takoj vidna posledica slabih in neurejenih razmer na tem področju. Poudarek pa ne bo toliko na oceni tveganj v smislu odprave vzrokov za nastanek nezgode, ampak na oceni tveganja, ki mu je izpostavljen delodajalec, pri katerem se je nezgoda pri delu zgodila. Kaj on s tem tvega? Lahko ga doletijo kazenske sankcije po Kazenskem zakoniku in Zakonu o prekrških, lahko ga doleti tudi povračilo stroškov zdravljenja ZZZS, če se izkaže, da se je nezgoda zgodila zaradi pomanjkljivosti pri izvajanju ukrepov za zdravje in varnost pri delu. Taka zdravljenja so danes zelo draga in računi so kar visoki. Prav tako se tudi že pojavljajo primeri, ko ZPIZ zahteva v takih primerih od delodajalca povračilo stroškov, ki mu nastajajo z izplačevanjem mesečne rente v primeru invalidnosti. Tu pa so še odškodnine, motnje v proizvodnji, slabo počutje zaposlenih in njihov umik v bolniški dopust, izguba ugleda in morda še kaj drugega. To pa so vsekakor razlogi, ki dovolj jasno kažejo, da se slaba in pomanjkljiva skrb za zdravje in varnost delavcev v zvezi z delom delodajalcu, še posebno dolgoročno, ne izplača.

Hvala za pogovor.x

Varstvo pri delu v letu 2009

IZTOK TRAFELA

Stanje na področju varnosti in zdravja pri delu v letu 2009 lahko glede na izvedene aktivnosti in na splošno situacijo v podjetju, ki je posledica nastale gospodarske krize, ocenimo kot zadovoljivo, saj nam je v veliki večini uspelo doseči cilje, ki smo si jih zastavili na tem področju.

Poškodbe pri delu in na poti na delo

Število poškodb pri delu se je leta 2009 v primerjavi z letom 2008 znižalo s 35 na 25, pripetili pa sta se še 2 poškodbi na poti. Zaradi poškodb pri delu je bilo izgubljenih 905 delovnih dni, kar je nekaj več kot prejšnja leta. Pozitivno pri tem je, da smo samo v enem primeru poškodbo opredelili kot hujšo. Preostale poškodbe so bile lažje, v 70 odstotkih so to razne poškodbe prstov roke ter skočnega sklepa kot posledice premajhne pazljivosti pri opravljanju dela ali opravi v zvezi z delom.

Delovna oprema

Z rednimi pregledi delovne opreme, ročnega električnega orodja, privezovanih elementov in lestev je bila dosežena več kot 99-odstotna skladnost in s tem tudi dosežen cilj varnosti in zdravja pri delu za leto 2009. Glede na nastalo situacijo vso omejeno opremo pregledamo z lastnim kadrom v Službi varstva pri delu in DE Vzdrževanje, tako da so storitve zunanjih ustanov samo pregledi tlačne opreme, dviznih naprav in plinskih napeljav. V skladu z zahtevami zakonodaje potekata pregled lokacij in izdelava elaboratov eksplozijske ogroženosti za posamezne obrate. Elaborate za prvo skupino obratov je že potrdil pooblaščen organ.

Delovno okolje

V Talumu so bile lansko leto opravljene meritve mikroklimе, osvetljenosti, hrupa ter meritve prahu v DE Rondelice na lokacijah izsekovalne linije, žarjenja, pakiranja in skladiš-

čenja; meritve so bile potrebne zaradi dograditve prizidka za žarilno peč. Meritve v drugih obratih so bile izvedene že leto prej.

Požarna varnost

Na področju požarne varnosti se je lani v Talumu pripetilo 6 začetnih požarov, kar je 14 manj kot leta 2008. Na področju preventive je bilo izdanih 30 dovoljenj za opravljanje vročih del. Ne glede na to, da večino del opravimo sami, je 30 izdanih dovoljenj za izvajanje vročih del premalo glede na obseg del, ki jih opravljamo. Redni pregledi aktivne požarne zaščite so potekali po planu pregledov. Izvedene so bile tudi potrebne spremembe požarnih in evakuacijskih načrtov za obrate, kjer so bile glede na spremembe v procesu potrebne.

Incidentni in izredni dogodki

Leta 2005 smo začeli spremljati in zapisovati incidente in izredne dogodke. Naš cilj pri tem je bil, da bi prepoznali in zmanjševali potencialne in dejanske nevarnosti za nastanek poškodb pri delu, vplive na okolje in požarno varnost. Aktivnosti so se nadaljevale tudi leta 2009, ko smo zapisali 114 izrednih dogodkov in 139 incidentov.

Sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu OHSAS 18001

Na osnovi izvedenega vodstvenega pregleda in izvedene zunanje presoje BVC-ja lahko podamo skupno oceno, da sistem varnosti in zdravja pri delu deluje v skladu z zastavljenimi cilji in programi ter ga lahko opredelimo kot učinkovitega. Aktivnosti za doseg okvirnih in izvedbenih ciljev do konca leta 2011 po Programu varnosti in zdravja pri delu potekajo v okviru finančnih možnosti.

Povzeto iz letnega poročila Službe varstva pri delu. x

Seminar na Ptuj

IZTOK TRAFELA

FOTO: DARKO FERLINC

Z leve: Vili Korže, Robi Merlak in Izток Trafela

Društvo strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu Ptuj je v soorganizaciji z Inšpektoratom RS za delo 9. aprila v hotelu Primus na Ptuj, organiziralo seminar na tematično varnosti in zdravja pri delu.

Seminar

Zaradi strokovnih vprašanj in problemov, s katerimi so soočeni strokovni delavci in koordinatorji za varnost in zdravje pri delu na področjih svojega dela, so bile na seminarju posredovane smernice in praktični napotki za boljše, strokovnejše delo, ki bodo v pomoč strokovnim delavcem, koordinatorjem za varnost in zdravje pri delu ter drugim, ki se pri svojem delu srečujejo s tem področjem. Predavatelji so se pri svojih predstavitev potrudili in predstavili svoje poglede na probleme in izkušnje, ki jih imajo pri svojem delu in pri opravljanju inšpekcijskega nadzora.

Predstavniki Inšpektorata RS za delo mag. Boris Ružič, Franci Korunič in mag. Boštjan Hartner so predstavili novelo novega Zakona o varnosti in zdravju pri delu, ugotovitve Inšpektorata RS za delo na področju varnosti in zdravja pri delu v letu 2009, aktivnosti in ugotovitve ob ciljanem nadzoru v zvezi z oceno tveganja ter ugotovitve in smernice za delo koordinatorjev na gradbiščih.

Da si varnega dela na gradbiščih sploh ne zamišljamo več brez uporabe različnih tipov delovnih ploščadi, se lahko vsak dan prepričamo tudi v Talumu, saj jih vzdrževalci pogosto uporabljajo pri svojem delu. Tematiko na to temo ter standard IPAF, po katerem se usposablja uporabniki ploščadi, je predstavilo podjetje Civis.

Temo s področja medicine dela je glede na svoje dolgoletne izkušnje pri delu podal zdravnik Rajko Brglez, ki je predstavil izkušnje medicine dela iz trenutno zelo aktualne tematike psihofizičnega in psihomotoričnega monitoringa gradbenega delavca.

Nekaj o društvu

Društvo strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu Ptuj (DSDVZ – Ptuj) je organizirano po osnovni strokovni dejavnosti – »varnosti in zdravja pri delu«; ustanovljeno je bilo leta 2003. Ima jasno opredeljeno poslanstvo, ki je usmerjeno k dvigu ravni varnostne kulture, strokovnosti in spremljanju varnih in zdravih delovnih razmer. Društvo šteje več kot 40 članov različnih strok. Pri svojem delu se povezuje z državnimi institucijami, gospodarstvom in šolstvom, preko Zveze društev varnostnih inženirjev Slovenije in Zbornice varnosti in zdravja pa sodeluje pri kreiranju in dvigovanju ravni varnosti in zdravja pri delu v Sloveniji. x

Nastajajoča tveganja in novi preventivni vzorci v spreminjajočem se svetu dela

VIR: <http://osha.europa.eu/>

Leta 2003 je Mednarodna organizacija dela 28. april razglasila za svetovni dan varnosti in zdravja pri delu. Tako je želela s pomočjo socialnega dialoga poudariti pomen preprečevanja nezgod in bolezni na delu. Letošnja tema Mednarodne organizacije dela so nastajajoča tveganja in preventivni vzorci v spreminjajočem se svetu dela, s poudarkom na trenutnih globalnih spremembah in novem okviru prakse

varnosti in zdravja pri delu. Svet dela v Evropi je dinamičen. Pojavljajo se nova tveganja in nevarnosti, spreminjajo se odnosi med delavcem in delodajalcem, demografija evropske delovne sile, vzorci dela in vrste dela. Te spremembe na koncu vplivajo na to, kako je treba varnost in zdravje pri delu urediti na ravni delovnega mesta ter na regionalni, državni in mednarodni ravni.

Na področju zagotavljanja aktualnih in natančnih informacij o teh vprašanih je vodilna agencija EU-OSHA. Med njenimi nedavno objavljenimi publikacijami so poročila o izpostavljenosti nanodelcem na delovnem mestu, vmesniku med človekom in strojem kot nastajajočem tveganju, delavcih migrantih ter raznolikosti delovne sile in oceni tveganja. Agencija trenutno proučuje učinek enako-

pravnosti spolov na varnost pri delu ter »zelena delovna mesta«. Globalizacija pomeni, da Evropa teh vprašanih ne more rešiti sama. Zato agencija EU-OSHA v teh časih sprememb sodeluje z Mednarodno organizacijo dela, Svetovno zdravstveno organizacijo in drugimi svetovnimi akterji na področju varnosti in zdravja pri delu.^x

NARAVA

Še nekaj o ptičih

DARKO FERLINC
FOTO: DARKO FERLINC

Ptiči pozimi, posebej kadar je sneg, pač nimajo velikih možnosti priti do hrane. Pa tudi izbira je majhna. Seveda je podobno tudi z drugimi živalmi. Nekoč smo za upravno zgradbo postavili krmilnik za srne. V zadnjem času so redke. Morda so našle izhod skozi mrežo in »zapustile« Talum. Ali pa jim že dolgo nihče ni nastavljal svežega sena ali koruze.

Ptiči pa se na razne mreže in ograje ne ozirajo. Ivo Ercegovič je nekoč na eno izmed dreves na južni strani upravne zgradbe obesil ptičjo krmilnico. Mislim, da se je ptičja hrana v njej nato bolj redko pojavljala.

Letošnjo zimo pa je skrb za to prevzela Andreja Srečkovič. Že kar celo zimo kupuje ptičjo hrano v obliki semen in lojnih pogač ter z njo hrani »naše« ptiče. V nekem trenutku smo celo mislili, da jih ni več. Ko pa so odkrili hrano, so se »vrnili« čisto blizu k hiši. In zdaj so tu. In dajejo nek prijeten občutek. Kažejo veselje do življenja. In to veselje prenašajo tudi na nas.^x

Andreja Srečkovič

LETOVANJE

Priprave na počitniško sezono v Nerezinah in Červarju

DUŠKA KOVAČEVIČ
FOTO: SRDAN MOHORIČ

Leto se je hitro obrnilo in že je pred vrati dopustniški čas, ki po dolgi zimi in utrujajoči pomladi ugodno vpliva na naše zdravje in dobro počutje. Tako kot vsako leto smo tudi letos že pregledali počitniške kapacitete in jih pripravili na sezono. V začetku aprila smo se na pot proti Jadranu odpravili Stanko Kovačec, Srdan Mohorič in Duška Kovačević. Tudi letos niso bila

potrebna velika popravila, le manjša vzdrževalna dela in zamenjava ali dopolnitev drobnega inventarja.

Tako kot vedno doslej bomo tudi tokrat v Vitalu poskrbeli, da se bodo zaposleni v Nerezinah in Červarju počutili čim bolj udobno in da bodo preživeli lep dopust.

Vsem skupaj želim lepe dopustniške dni.^x

Osnove sporazumevanja z mladino

GREGOR JURKO

Tale zapis ali kolumna, kakor pač hočete, je nastal na željo urednika po popestritvi naše cenjene revije. Strinjal sem se, da si postavim šotor na eni strani A4, vendar je bila dilema, o čem pisati, precej velika. O lahki kovini prihodnosti ne bi želel še česa dodajati, ker smo in bomo to temo bogato obdelali na drugih straneh. Verjamem tudi, da nam gredo recesija, politika in vreme že kar precej na živce. Nadalje se tudi o denarju ne gre šaliti, še posebej zato ne, ker smo se leta 1991 odločili, da ukinemo uravnilovko in da ne bomo več vsi vozili izključno dveh modelov iste znamke iz Kragujevca. O seksu se tudi ne spodobi, teme o čudežnih lepotah narave, feng šuju in prepletenih medsebojnih odnosih pa so že zasedene. Preostane nam samo še serija praktičnih nasvetov iz vsakdanjega življenja, s katero bomo skušali popestriti natrpan delovni urnik in razbiti dnevno rutino. Zamislil sem si torej serijo praktičnih nasvetov o vzgoji otrok, setvi enoletnic, zamenjavi verig na kolesih in motorkah, skratka, o temah iz vsakdanjega življenja.

IZ ZRAKA

Balon

DARKO FERLINC
FOTO: DARKO FERLINC

Naredilo se je tako lepo nedeljsko marčevsko jutro, kot naročeno za balonarje. Namen poleta z balonom je bil posneti sončno elektrarno, ki smo jo decembra lani priklopili na omrežje. Kot veste, je postavljena na delu odlagaljšča rdečega blata. Posnetke bomo uporabili za propagandno gradivo, saj smo se odločili ponuditi projektiranje in gradnjo sončnih elektrarn tudi drugim.

Danes imamo tako na jedilniku osnove komuniciranja z mladino v najbolj kritičnem obdobju prehoda iz otroštva v zrelost, ko nas mladež najraje ignorira in se zapre v svoj virtualni svet, nad katerim pa marsikateri starš nima kontrole zaradi pomanjkljivega znanja o možnostih in nevarnostih, ki nam jih internet ponuja. Eden od načinov, kako se jim približati, je morda uporaba slenga. In prav tu nastopi problem, saj se omenjena govorica precej hitro spreminja, spreminjajo se tudi kanali, po katerih ta komunikacija poteka.

Časi, ko so ljudje komunicirali prek poštnih golobov ali pa so morali hoditi na razne »ezl eke«, so dokončno mimo. Danes se dogaja, da kakšnega starega sošolca nismo videli že nekaj let, lahko pa točno izvemo, kaj je danes zjutraj jedel za zajtrk, pobrs-kamo po njegovih slikah in izvemo več o njegovih občutkih in načrtih za prihodnost, če se je dotični odločil, da bo to delil z izbranimi prijatelji s pomočjo Facebooka, Twitterja, Messengerja in podobnih spletnih orodij. Če temu dodamo še virtualne farme, forume, novičarske skupine in razne spletne

klepetalnice, dobimo kup tehnike in govornice, ki iz te tehnike izhaja in se obenem prepleta z novimi tehničnimi rešitvami, kot sta denimo videotelefonija ali takojšna objava kakega dogodka na spletu prek mobilnih telefonov, ki so postali že pravi mali računalniki. Tako smo dobili nove besede, ki so nastale v eni tehniki (pisanje SMS-ov) in se kasneje uveljavile tudi v drugih, bolj uradnih oblikah komunikacije, kot je denimo e-pošta. Danes ni nič nenavadnega, če dobimo uradni dopis v obliki e-sporočila in je v celoti brez velikih začetnic, zraven so razni smeški in animirane sličice, ki sporočajo občutke pošiljalca, ali pa je samo sporočilo v celoti sestavljeno iz okrajšanih besed in kratic, kar dodatno poudarja vtis, da je pošiljalatelj precej zaseden. Ponavadi je dolžina e-dopisa v obratnem sorazmerju z velikostjo podjetja in pomembnostjo pošiljalca.

Lahko se vam torej zgodi, da se zadovoljni vračate z nedeljskega izleta, vaše najstniško dete pa je medtem z zadnjega sedeža avtomobila prek telefona vsem zainteresiranim na interne-

tu objavilo, da imate čuden stil vožnje ali da je že stopetnajstič moralo mlati vinetujske postrvi, ki jih ima »ta stari« tako rad. In tudi če bi videli, kaj je smrkavec dal na internet, ne bi mogli razvozlati, kaj je mislil s tem, da je »mader v badu«, da nihče noče »doga vokat in un sam šita« po dvorišču in bi ga najraje »skenslali«. Da so sami »fegeti« okrog njega in da se ga mora »ma' zatolčt čez vikend, k' je sama depra okrog«.

Glede na zgoraj omenjeno dejstvo, da se raven komunikacije med poslovnimi partnerji v zadnjem času precej niža in da smo priča tovrstni govorici tudi na televiziji, radiu in časopisih, ker se pač varčuje pri osnovnem izobraževanju in slavistih, se zna zgoditi, da bo tovrstno komuniciranje v prihodnosti prevladalo. Tudi včasih smo poznali sleng, nismo ga pa mogli zaslediti v medijih.

Kdo ve, morda pa se moramo pripraviti na generacijo, ki prihaja, že zdaj, in ko bomo čez kakšnih deset let šli k stranki, ki je danes še mozoljast najstnik, se bomo morali na to pripraviti, morda z naslednjim prodajnim nagovorom: »Ej, stari, fabrika vam ful damfa. Kaj mate vse lajtne mimo čistilne spelane? Fak, nimam ti kaj ponudit, k' je spet ta jebena recesija, kontiče smo ausšaltali, zaj še samo masline teramo. Vzemi cel truck, pa grema pol enga spohat, če se boma zdilala za prajs.« Pa razumi, kdor more! Bog pomagaj, če niste vsega razumeli, ste že stari.x

Na žalost je bila košara na balonu premajhna, da bi sprejela vse, ki smo si želeli tisti dan poleteti z balonom. Tako so zraven pilota v košari obstali le še trije. Fotograf, snemalec in Boštjan Korošec, ki je tokrat prvič letel z balonom in ki si je z ozirom na prispevek, ki ga je imel pri gradnji naše elektrarne, to tudi najbolj zaslužil.

Polet je trajal eno uro. In malo sem zavidal »onim tam zgoraj«, ki so si z višine kakih 300 metrov lahko ogledali odlagaljšče, del Dravskega polja, tovarno in naselje. Da je bil polet izredno zanimiv in prijeten, je potrdilo tudi Boštjanovo navdušenje po pristanku. Ko si z balonom v zraku, imaš občutek miru in tišine. Balon potuje z vetrom in zato ga pravzaprav ne čutiš, čeprav te veter »nosi« sem in tja. Bil sem pre-

Balon nad Kidričevem

senečen nad pilotom. Ne vem, mogoče je to pri balonarjih normalno. Toda meni se je zdelo, da ko si v balonu, te pač veter nosi, kamor hoče. Očitno pa ni tako. Pilot je »lovil« veter na različnih višinah. Balon se je najprej dvignil nad odlagaljšče. Potem ga je »odneslo« proti Lovrencu, tam pa je na določeni višini spremenil

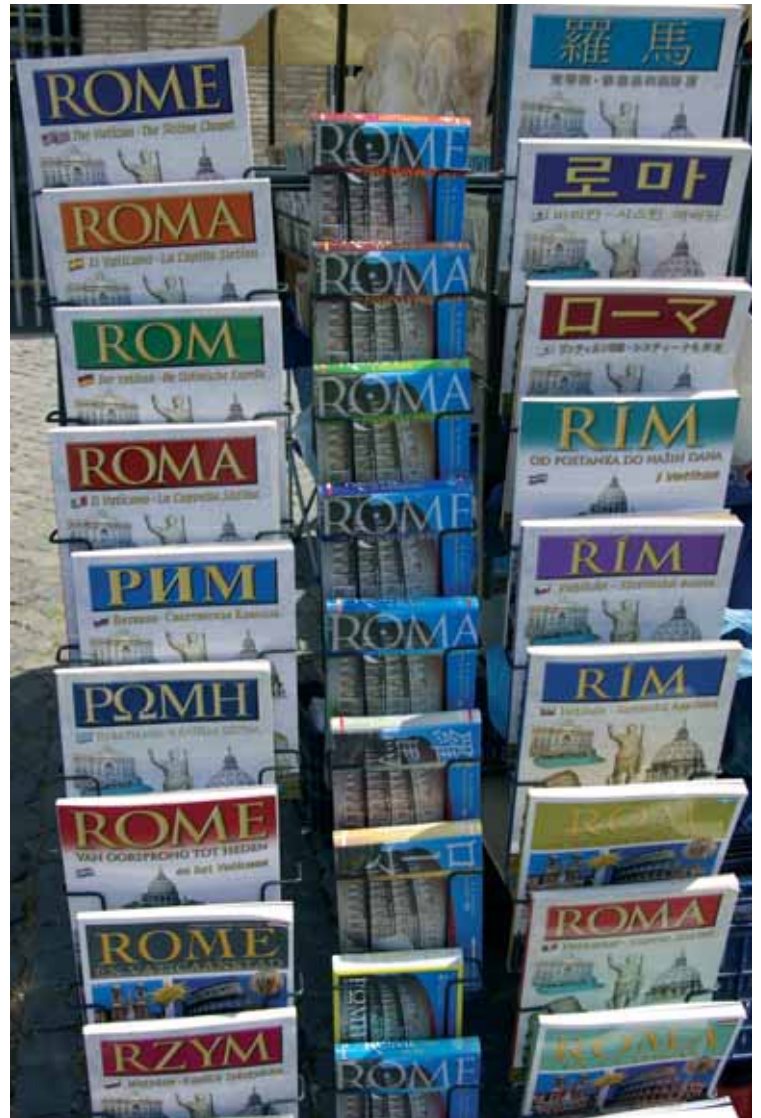
smer in preletel tovarno. Nato se je dvignil in poletel proti Apačam, kjer je tudi pristal.

In ker je Boštjan prvič letel z balonom, je moral biti krščen. Sledila je »balonarska« ceremonija, ki se je končala s požirkom penine. In Boštjan je postal balonarski baron Apaški.x

Fotografije meseca

Vikica. Foto: Zdravko Štumberger.

Rim. Foto: Miran Jeza.

Pomlad v Talumu. Foto: Roman Petek.

Navadni kosmatinec. Foto: Lilijana Ditrih.

Tudi za praznim je **skrita vsebina**

ALEKSANDRA JELUŠIČ
FOTO: ALEKSANDRA JELUŠIČ

Na avtocesti me je v oči zbedel ogromen obcestni reklamni pano. Ne, na njem ni bila reklama za vodico po britju in čeden mladenič. Zbedel me je smrtno bel, torej prazen obcestni reklamni pano. Tega že zelo dolgo nisem opazila. Do sedaj so bili vedno vsi reklamni panoji oblepljeni do zadnjega kotička in zaradi njihove včasih celo preveč provokativne sporočilnosti je imel marsikateri šofer »stoječe« težave. Verjetno se sprašujete, zakaj

Dokler so trgovine še nabito polne in v soboto v termalnih parkih ne dobiš prostega ležalnika, zelo težko govorimo o pravi recesiji. Ljudje smo na vrat na nos pograbili to zamisel, saj nam nudi še en užitek za javkanje, ki je za Slovence nacionalni šport številka ena. A dokler še imamo kaj za pod zob in si lahko vsaj enkrat na teden privoščimo obisk trgovine in polnjenje vozička, potem recesije dejansko še nismo niti povohali. Mediji nam vedno

ga, in to neguje. Na ta način oplemeniti svoje življenje in življenje drugih. Problem pa vidim v tem, da so ljudje preprosto tako okupirani z nepomembnimi in banalnimi stvarmi, da otopijo in se ne potrudijo poiskati tistih talentov, za katere so bili ustvarjeni. In če ne poskusiš, ne boš nikoli vedel, kaj je tvoje poslanstvo. Nekateri dobro rijejo, drugi znajo odlično konstruirati, tretji so specialisti za aluminij, spet drugi imajo posluš za cvetje in nekdo bi bil dober smučarski skakalec. To je torej tista življenjska vloga, za katero si ustvarjen in ti prinaša užitek. Prav noben nima pravice trditi, da je določena vloga ali talent manjvreden ali več vreden ... Vsaka stvar v življenju najde svoje mesto. A ko gre človeku dobro, ko ima »polno rit« vsega, potem se poleni in ne razmišlja več o svojem poslanstvu. Samo poskuša preživeti svoje življenje brez pretiranega napora. In prav to je način, kako človeški čuti, želje, pričakovanja in iskric v očeh počasi izgubljajo svoj sijaj. Zato je življenje ustvarilo nihanja, ki na človeka delujejo kot budilka. Morda se vam zdi, da je recesija samo neka ekonomska novodobna muha. Pa ni. Gre za naravno nihanje gospodarstva, ki je neizbežno in nujno potrebno. To je naša budilka, ki nas zbudi iz zimskega spanja in v nas poišče tisto dobro, na kar smo nekoč davno že pozabili, ker smo bili preveč zagledani v kičaste reklamne panoje ob cesti.

Recesija nas torej vrže v deročo vodo, a vedno nam poda tudi plavuti in masko. Lahko plavamo proti toku in potonemo, lahko pa nekaj časa dihamo na dihalco in odkrijemo vso to lepoto, ki jo skriva morsko dno v prispodobni življenja. Izbira je vedno vaša.x

zdaj pišem o praznem panoju, saj nima nobene sporočilnosti. A ravno v tem je problem. Včasih lahko ima prazna stvar večjo sporočilnost kot tista, ki je bila ustvarjena za ta namen ... Prazen pano namreč zelo dobro reklamira novonastale razmere in za sabo skriva več sporočilnosti, kot bi si upali priznati. Recesija je začela vihati svoje rokave, da nam pokaže, kako je živeti iz rok v usta.

Če smo lansko leto javkali, da nas je zajela recesija, si danes moramo priznati, da je bila stvar kar precej napihnjena in da recesija k nam šele koraka. Tako neopazno, stopinjo za stopinjo.

znova vsiljujejo podobo recesije v sinergiji s slabim in tudi sama sem namerljivo uporabila slabšalni prizvok, a vse je samo stvar zornega kota, s katerega gledamo na življenje. Stara modrost deli ljudi na dva dela. Prva skupina bo videla napol prazen kozarec, druga pa napol polnega. Torej je stvar samo v interpretaciji problema, s katerim se soočamo. In če ga v osnovi napačno interpretiramo, potem bodo takšna tudi naša dejanja.

Osebno verjamem, da je vsak človek za nekaj ustvarjen in v življenju je njegovo poslanstvo prav to, da spozna, kaj je tisto nekaj, kar ga dela posebne-

Recesija je kot skok v deročo strugo. Lahko preživiš ali tudi ne. Vse je odvisno od tega, kako se boš znašel.

Jadranje po valovih neba

DARKO FERLINC, ALOJZ KELC
FOTO: ALOJZ KELC,
SRDAN MOHORIČ

Najin pogovor se je začel spontano in nenavadno. Začela sva z ogledom grafik, ki visijo v avli naše recepcije. Pa se nisva sestala zaradi tega, ampak zaradi pogovora o specifičnem jadralnem letenju. Moj sogovornik je namreč naš sodelavec, jadralni pilot Lojze Kelc, član aerokluba Ptuj. Ko sva se začela pogovarjati, je hotel, da najprej poslušam njegovo zgodbo. In sem jo. Pripovedoval je počasi, z zelo izbranimi besedami, razumljivo, preudarno. Pripovedoval je dolgo. In v njegovih besedah je bilo čutiti strast. Veselje do jadriranja. Celo neko religioznost. Ko je zgodbo zaokrožil, sem bil malo zmeden. Povedal sem mu, da si preprosto ne upam s svojimi besedami obnoviti te zgodbe. In to, kar boste brali v nadaljevanju, je napisal sam.

Zakaj leteti?

Na to vprašanje sem moral že velikokrat odgovoriti, pa vendar se mi je vsakokrat zdelo, da sem kaj povedal narobe ali kaj izpustil. Izogibam se frazam, pa čeprav to tudi drži, da je zgoraj čistejši zrak in da se daleč vidi. Resnica je namreč v tem, da se tam zgoraj počutim svobodnega, uživam v tem, da ti piš vetera kuštra lase. Skratka, »slepo« sledim svoji strasti.

Začetki

Če me spomin ne vara, sva se z Zeusom, bogom neba, sprijateljila že v moji rani mladosti. Začel sem kot mo-

delar v osnovni šoli, pri osemnajstih letih pa sem prvič sedel v jadralno letalo. Usoda je hotela, da sem letenje zamenjal za padala in se s to športno dejavnostjo ukvarjal samo nekaj let. Vrnitev v jadralno letalo pa je začel neki dogodek pod Bellevuejem na Pohorju. Bilo je tako. S kolegom sva na pobočju pod Bellevuejem po zraku preganjala jadralna modela, ko je krošnje dreves z jadralnim letalom precej nizko preletel najin klubski kolega. Vrnil se je še dvakrat in piša vetera okrog jadralnega letala tistega dne ne bom nikoli pozabil. Čez teden dni sem bil po dolgih letih zopet v jadralnem letalu in v varnih rokah jadralnega učitelja.

Ob takih razmerah za letenje je treba ogrevati nekatere dele telesa. Na tem področju imam bogate izkušnje, včasih pa se mi tudi kaj zalomi. Telesu poskušam s pomočjo akumulatorjev zagotoviti tisto prepotrebno toploto. V toplih čevljih ogrevam noge, rokavice in telovnik se temperirajo na 19 °C. Obstaja še en problem, to je zaledenitev kabine. To rešujem z dobrim prezračevanjem kabine ali s strganjem ledu. Pri prezračevanju pa je seveda stvar nerodna takrat, ko so temperature izredno nizke in če si pod oblakom, ki vsebuje ledene kristale. No, to je le nekaj glavnih težav, s katerimi se kot jadralni pilot soočam. Prav zaradi njih, zaradi takih razmer, piloti pravimo, da je to ekstremno letenje.

Jadralni posebnost

Res je, da sem jadralni posebnost lastnika jadralnega letala DG-100 pa sva dva. Pred leti sva se s kolegom za ta korak odločila predvsem zaradi želje po lastnem jadralnem letalu. Najvažnejši dejavnik, ki je odločil v prid nakupa, pa je bila moja želja, leteti pod ekstremnimi pogoji, leteti na valovih. Večino ur naleta letno opravi na svojem letalu, na enem tipu in še kako dobro je, če ga poznaš do obisti. Prej sem omenil letenje pod ekstremnimi pogoji. To je letenje na višinah, običajno (uradno) do 8000 metrov, neredko pa se zgodi, da skočiš tudi na 10.000 metrov. Od 4000 metrov navgor je predpisana uporaba kisika. Zgodi se, da pomanjkanje kisika začutiš že na manjši višini in nikoli dvakrat ne pomisliš, ali si boš nataknil masko ali ne.

»Če me spomin ne vara, sva se z Zeusom, bogom neba, sprijateljila že v moji rani mladosti.«

Malo prej sem omenil besedo val in povedal, da na njem jadralni piloti letimo. Mogoče koga zanima, pa bom na preprost način opisal, kaj je val in kako se na njem leti. Tako nekako: Ko zračna masa naleti na oviro (strmo hribovje), se na zavetrni strani v primerni oddaljenosti od prepreke pojavi rotor. To pomeni, da se zrak začne vrtinčiti. Zračne mase, ki prihajajo nad rotorjem, pa zaradi tega začnejo ustvarjati val. Tak val lahko valovi do višine 10.000 metrov in več, odvisno od terena hitrosti zračnih mas. Cilj jadralnega pilota je, da tak val najde in se prepusti užitkom. Če poenostavim: na valu se leti sem ter tja in tako nabira višina. Značilno za področje, kamor vsako leto hodim

mulatorjev, priprava oblek in obvezen pregled jadralnega letala, priprava kisikovih bomb za deveturni polet in še kaj bi se našlo. Dogovor: polet ob 7. uri zjutraj, cilj 800 kilometrov, pristanek najkasneje ob 16. uri.

Zjutraj vstaneva ob 5.30. Sladka koruza z mesom mi ne tekne najbolj. Moram se najesti, devet ur je dolgih, mi zvoni v glavi.

Na startu piha veter v rafalih do 20 metrov na sekundo. Krila DD Diskusa poravnava in sam stojim vodoravno. Divje!

Čakava. Prva »šlep mašina« zataji in z drugo ob 8.30 poletiva. V uri in pol se povzpneva na diamantno višino, na 6750 metrov! Letiva, dihava kisik in malo govoriva. Na tej višini sva se

Hip za tem me drobna rdeča lučka na sistemu za ogrevanje nog opozarja, da je nekaj narobe. Preklopim stikalo na drug vir energije in z grozo v očeh ugotovim, da ni energije za ogrevanje nog. GPS prikazuje 150 kilometrov do doma. Mene strašno zebe! Ne zebe, boli, bolečina je neznosna, kolena se mi močno tresejo, da butajo v stene kabine. Umiriti jih poskušam z rokami, pa mi ne uspeva. Težko držim palico, zato vajeti prevzame kolega. Letiva z optimalno hitrostjo, ki nama zagotavlja varno višino in vrnitev domov. Izhodiščno točko preletiva na višini 1000 metrov in usmeriva se proti letališču. Bolečine v nogah so znosnejše, za nama je polovično opravljeno

na naloga. Prelet: 402 kilometra v petih urah.

Želja in sanje

Rad bi letel v Namibiji ali v Andih. Tam so preleti dolgi čez 1000 kilometrov. Žal odhajam v pokoj in to ne bo mogoče. Ostalo mi bo na voljo domače nebo in moj val na hrbtu Pradede, gore na Češkem.

Za konec

Ob tej priložnosti bi se rad najlepše zahvalil vodstvu našega podjetja za pomoč ob odhodu na tekmovanja »Dlouha vlna« v minulih letih.x

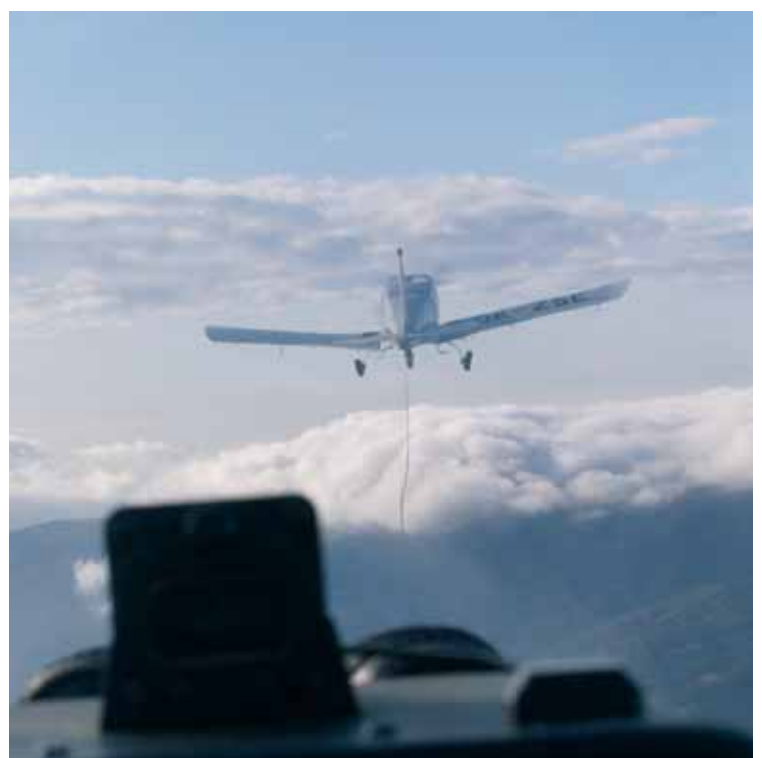
letet, je, da je jugozahodni del pokrajine pred valom ves v oblakih, za valom pa sijaje sonce, do koder seže oko.

Zanimiva zgodba

Letno naletim okrog 50 ur. Kakih posebnih problemov še nisem imel. Nekoč sem še kot učenec pozabil prevleke na višinskem krmilu in tako želel poleteti. Učitelju gre zahvala, da to danes lahko opisujem.

Pa zgodba iz lanskega leta. Sezona za valove je bila izredno slaba in začela se je šele novembra. Tudi meni je tistikrat šlo vse na robe. Na češki avtocesti sem plačal kazen za prehitro vožnjo, po prihodu na letališče sem ostal brez večerje. Sledila je zemeljska priprava za let naslednji dan. To je priprava »rute« na osnovi vremenske napovedi, kontrola in polnjenje aku-

odločila, da začneva s preletom proti Krkonošem, in če bo mogoče, še v Nemčijo. V mirnem letu na valu pri hitrosti 170 kilometrov na uro preletiva češko-poljsko mejo in v drugo zavzameva novo smer. Izgubljava povprečno do 0,5 metra na sekundo in vse je v najlepšem redu. Zunanja temperatura začne padati in ustavi se pri $-39,5$ °C. Na kabini se nabira led in s težavo ga postrgava. Baterije delajo na polno. Kolega si mora oviti noge, mrz na prvem sedežu opravlja svoje poslanstvo. Na najini desni se rojeva oblak, sončni žarki bičajo nastalo meglico v tisočerih barvah. Čudovito, enkratno! Pred Krkonoši naenkrat izgubiva precej višine. Nadoknadiva jo z letenjem sem ter tja po valu. Na žalost ugotoviva, da dlje kot do Krkonoš ne bo šlo. Obrneva se proti 200 kilometrov oddaljenemu domu.

Aluminij – »bleščeč bel plamen ognjemetov«

ALEKSANDRA JELUŠIČ

FOTO: [HTTP://WWW.MATH.WASHINGTON.EDU/~REU/PHOTOS/2007/FIREWORKS_3.JPG](http://www.math.washington.edu/~reu/photos/2007/fireworks_3.jpg)

Vstop v novo leto že tradicionalno zaznamujemo z veličastnimi ognjemeti, ki na nebu pričarajo pisane slapove in v zadnjem času tudi dih jemajoče like in podobe. Spodobi se torej, da pokukamo v skrivnosti ognjemetov in odkrijemo, kakšno vlogo pri tem igra aluminij.

Zgodovinarji domnevajo, da so čar ognjemetov prvi okušali Kitajci, in to že okoli 10. stoletja n. št. Odkrili so namreč, da je zmes, ki nastane pri mešanju solitra z žveplom in ogljem, eksplozivna. Ni povsem znano, kako je ta zmes prišla v Evropo. Zgodovinarji domnevajo, da so za to zaslužni bodisi Marko Polo ali pa arabski trgovci. Zmes se je v Evropi pojavila okoli 14. stoletja n. št. Ta kitajski prah je spremenil tok evropske zgodovine, saj ga je vojska uporabljala za izstreljevanje svinčenih krogel. Prah so poimenovali smodnik. Vojne zmage so spremljali veličastni ognjemeti, tako da je dobila ta nenavadna eksplozivna snov dva pomena, lepšega in tistega smrtonosnega. Treba je vedeti, da so smodnik uporabljali za bojevanje le Evropejci, Kitajci so ga namreč uporabljali izključno za ognjemet, s katerim so proslavili vesele trenutke. Kitajci so ugotovili, da majhni delci smodnika gorijo eksplozivno, veliki pa razmeroma počasi. Bambusove cevi so na eni strani zaprli, drugo stran pa so napolnili s velikimi delci smodnika. Ko so smodnik prižgali, je delce smodnika pognalo iz cevi in izstreljek je poletel v zrak. Zgornji del palice je bil napolnjen z drobnimi delci smodnika, zato je na koncu svoje poti eksplodiral. Podoben princip se uporablja tudi pri raketah, ki jih izstreljujejo v vesolje. Zanimiva je tudi zgodba Ludvika XIII., ki v vojaških spopadih ni imel ravno velike sreče. Kljub temu pa je sredi

Pariza po vsakem boju prirejal velike baklade in ognjemet. Njegovi ženi, kraljici Ani, takšna potrta ni bila všeč. Nekega dne je svojemu možu celo rekla: »Francozi se mi zdijo kot kresilni kamen. Bolj ko tolčeš po njih, bolj lete iskre od njih.«

Na področju ognjemetov je bilo s tehničnega vidika malo napredka, saj stvar deluje po enakem principu, kot so ga uporabljali Kitajci. Nekaj novitet je bilo samo v barvah ognjemetov.

barjavi nitrati zelenega, natrijev oksalat pa rumenega.

Sodobnost je prinesla računalniško programirane ognjemet, kjer lahko računalničarji določajo časovni potek te veličastne pirotehnične predstave. Tako danes ognjemeti sledijo ritmu glasbe in so barvno dovršeni in usklajeni. Kitajci so znali ceniti čar ognjemetov, saj so ob praznovanju prvega meseca novega leta porabili toliko smodnika, da bi lahko z njim bili bitke

Kitajci so namreč poznali le bele in zlate ognjemet, barve so jim dodali šele Italijani. V začetku 19. stoletja so ugotovili, da zmes smodnika in kalijevega klorida gori s temperaturo, ki kovine spremeni v plin, ki nato obarva plamen. Če torej smodniku dodamo stroncijev karbonat, dobimo rdeč pramen, če mu dodamo titan, aluminij in magnezij, dobimo bleščeč bel plamen, bakrove spojine dajejo moder plamen,

več let. Danes ni nič drugače. V eni sami noči leta 2000 so v Sydneyju porabili več kot 20 ton pirotehničnih sredstev.

Če so nekoč Kitajci z ognjemeti odganjali demone, potem ima danes ognjemet povsem drugačen pomen. Z nepozabnimi podobami na nebu podarimo trenutkom večnost in posebnost, saj tega pirotehničnega doživetja preprosto ni mogoče pozabiti. x

Zven pomladi

V soboto, 10. aprila, na pomladanski večer, smo bili povabljeni na druženje ob zvokih glasbe, ki so jo v restavraciji Pan v Kidričevem za nas pripravili glasbeniki Pihalnega orkestra Talum Kidričevo pod akademskim vodstvom dirigenta Stefana Garkova. Ponosni smo lahko, da se že več kot 62 let podpisujemo pod njihovo ime, saj nas razveseljujejo s svojimi igrivimi melodijami, ki so vse boljše in boljše. Pomlad lahko opišete na različne načine, a glasba je tista, ki nam jo opiše na način, ki še dolgo odzvanja v naših ušesih in v naših srcih.

ALEKSANDRA JELUŠIČ
FOTO: SRDAN MOHORIČ

Kje so pesmi pomladi? Ah, kje so? Ne misli nanje, saj imaš svojo glasbo. (Jeseni, J. Keats).

mov, ter Tejo Letonja, ki se nas je dotaknila s svojim božanskim glasom. Kasneje smo izvedeli, da je Tejo v Pihalni orkester Talum Kidričevo pripeljala ljubezen, saj je njen fant glasbenik v orkestru. Teja je študentka prava na mariborski fakulteti in ima tudi glasbeno izobrazbo, znanje petja pa je izpopolnjevala na ptujski glasbeni šoli.

najst novih članov in prav vsi so nadebudni mladostniki, ki imajo pred seboj še dolgo in pestro glasbeno pot. Dovolite, da jih na kratko predstavimo: Aljaž Kolarič, Martin Cvetko in Jure Fakin igrajo trobento, Jan Meznarič pozavno, Denis Godec in Žan Bezjak bariton, Rok Lenart in Urban Peklar tolkala, Saša Kancler in Klara Horvat flavto, Ela Peklar in Jernej Širovnik pa klarinet. Skupaj z debitanti je tako v orkestru 55 glasbenikov, med katerimi so stlane prav pristrčne prijateljske vezi. V dobri uri in pol smo se sprehodili skozi koračnice, moderne slovenske in tuje filmske glasbene uspešnice, se prepustili zapeljati pomladnim zimzelenčkom in uživali ob zvokih solistov pozavnistov Jana Meznariča in Toma Hajška ter v zvokih tube Boštjana Paternosta. V pomladni večer so tako odzvanjale melodije Posaunen Duo, Bombastic Bombardon, Heal the world, Bratovščina sinjega galeba, Sreča na vrhovi, latinskoameriška skladba Little music, From Holland with love in skladbe iz filmskega sveta, kot so Policijska akademija, Pirati s Karibov, Gospodar prstanov, West side story ...

Pomladno glasbeno zgodbo je povezovala Zlatka Lampret, ki je sproščeno zaokrožila večer. Za konec je orkester na oder povabil svojo zastopnico Majo Majcen, ki je na simpatičen način ogovorila publiko. Za časopis Aluminij je kasneje povedala: »S svojim nastopom smo bili zelo zadovoljni, prejeli smo številne pohvale. Veseli smo, da nam je uspelo napolniti dvorano in da smo na obrazih poslušalcev ob odhodu ujeli nasmešek. Glede na odziv in želje tistih, ki žal niso mogli

priti na koncert, že razmišljamo o ponovitvi koncerta. Izkoristila bi priložnost in na koncert povabila ljudi iz vodstva Taluma, ki smo jih na koncertu med občinstvom pogrešali. Pridite, da bomo skupaj uživali ob glasbi. To je med drugim tudi naš poklon vam. Na tak način se poskušamo oddolžiti za donacije, ki smo jih vedno iz vsega srca veselili.«

Dvorana restavracije Pan v Kidričevem je bila zapolnjena do zadnjega kotička, po naših podatkih je koncertu prisluhnilo kar 650 poslušalcev in tisti »ta pozni« so celo ostali brez svojega stola. Ljudje so po koncertu dvorano zapuščali z iskrivimi očmi. Nekoliko smo bili razočarani samo nad dekoracijo v dvorani, saj ni bila prav nič pomladno obarvana. Časi sicer niso rožnati, a volja in volonterstvo vseh nas bi lahko marsikaj naredila. Morda bi nekaj pomladnih zvončkov ali trobentic, izrezanih iz pisanega papirja, pričaralo še več pomladnega vzdušja. Vrhunska glasba z zimzelenčki bi si zaslužila več vizualnih užitkov. Naj bo to izziv za vse nas za naslednje leto.

Konec tega članka pripada dirigentu Stefanu Garkovu, ki je zaslužen za ubranost melodij, ki smo jih poslušali. Za vsakim uspešnim orkestrom stoji dober dirigent. Naj končam z mislijo:

»Glasba je najboljšo sredstvo, da prebavimo čas.« (Stravinsky (R. Craft), Auden, Wystan Hugh)x

Že ob vstopu v restavracijo Pan so nas pozdravljali nasmejani obrazi našega orkestra. Za tem nasmehom smo lahko začutili, da imajo spet nekaj za bregom. In nismo se zmotili, saj so nas presenetili s svežim in modernim venčkom skladb, ki so ga tokrat popestrili še s pevsko mojstrovino hudomušnega Jureta Fakina, sicer najmlajšega trobentača v orkestru, ki je očaral s poskočno Kekčevo pesmijo in drugimi melodijami iz slovenskih fil-

Teja se je letos prvič predstavila v Pihalnem orkestru Talum Kidričevo, drugače pa ji lahko prisluhnete tudi v sestavi Vox Arsana, kjer prepeva kot sopranistka. V tem sestavu na klavirju sodeluje odlični Tom Hajšek, ki je med drugim član našega orkestra. Pihalni orkester nas je očaral s prekipajočo pomladno razigranostjo, ki jo je v njihove vrste prinesel podmladek. V letu 2009 in takoj po novem letu je k orkestru pristopilo kar dva-

Dogajanja v Talumu

FOTO: SRDAN MOHORIČ

Stanko, srečno ob odhodu v pokoj!

KOLEKTIV DE ANODE

Stanko Kurbus se je zaposlil v takratnem TGA Kidričevo daljnega leta 1975. Začel je tam, kjer je bilo delo najtežje, v elektrolizi A. V začetku je delal kot elektrolizer, po opravljenem izpitu za delo na žerjavu pa je nadaljeval kot žerjavist. Leta 1987 je bil zaradi težav z zdravjem premeščen v TOZD Predelava aluminija in še istega leta v Proizvodnjo anod, kjer je nadaljeval

kot žerjavist v skladišču zelenih in pečenih anod. Večino časa je v skladišču anod opravljal zahtevno manipulacijo anod iz transporterjev v piramide in skrbel, da je bil valjčni transporter na poti v sestavljalnico kompletov vedno poln anod. Stanko je veljal za vestnega in prizadevnega delavca, čigar odlika je bila, da je bilo zahtevno

Lučka

SODELAVCI PODJETJA VITAL

Lučka je začela delati v Obratu družbene prehrane leta 1975 in nadaljevala v podjetju Vital od nastanka podjetja do letošnjega leta. Vsa ta leta jo preprosto kličejo Lučka, čeprav je njeno pravo ime Lucija. Lučka osvetli tudi najbolj trdo temo in vnese radost v vsak prostor. Zelo podobno je z našo sodelavko Lučko. Delu vedno doda smeh, humor in, roko na srce, včasih tudi kakšno pikro. A le za ščepec, kot začimbo. Z gotovostjo lahko zatrdimo, da je ena boljših kuharic in na vrhu seznama priljubljenih. Odkritost, neposrednost, občutek za pravičnost,

nesebična pomoč drugim so osnovne značajske lastnosti naše sodelavke Lučke. Da ji je usoda naklonjena, smo se prepričali, ko je Lučka pred nekaj leti dobila glavno premijo na lotu. Denar je enakomerno porazdelila s svojimi hčerami, vse sodelavce pa povabila na skupno večerjo in tako smo se vsi iskreno veselili z njo. Na skupnih zabavah njeno veselje ustvari nepozabno vzdušje in marsikdo pozabi na domotožje. Pogosto smo v času pustnih norčij občudovali maskirano osebo in se spraševali, kdo se skriva pod domiselno masko. Dobro je poz-

delo opravljeno brez napak in pravočasno.

Odhod v pokoj je velika prelomnica v življenju vsakega človeka. Leta aktivnega dela, pa čeprav jih je 35, minejo, kot bi mignil, ostanejo le še spomini. Čeprav upokojenci načeloma nikoli nimajo časa, pa Stanku želimo, da si v

tretjem obdobju svojega življenja le vzame čas in si izpolni čim več skritih želja, vmes pa kakšnemu prijatelju ali sosedu polepša stanovanje s svojimi slikopleskarskimi veščinami. Stanko, veliko zdravja in prijetnih trenutkov v domačem okolju Ti želimo!**x**

Stanko Kurbus

nala naša imena, mi pa smo ugibali, kdo naj bi to bil, in tudi ko smo bili prepričani, da je Lučka, smo rajši sprejeli igro in se pustili presenetiti. Dnevi so podobni biserni ogrlici; vse

bisere iz preteklih dni bo Lučka shranila globoko v duši. Mi tudi. Po uspešno končani delovni dobi želimo Lučki izpolnitev skritih sanj v družbi njenih najbližjih in najdražjih.**x**

Lucija Cafuta

Zahvala

Ob izgubi našega dragega moža, očeta in dedka

Antona Breleka,

upokojenca Taluma iz Spodnje Hajdine, se iskreno zahvaljujemo sindikatu Taluma, izvajalcu Tišine in vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti, nam pa v težkih trenutkih stali ob strani.

Vsi njegovi

SLOVARČEK: AKAROZA – KOŽNA BOLEZEN, KI JO POVZROČAJO PRŠICE, ENDERS – AMERIŠKI BIOLOG (JOHN FRANKLIN, 1897-1985), NOBELOVEC 1954, FAŠKA – BUTARA VEJEVJA ZA KURJAVO (NAR.), SAINTE – FRANCO-SKI PISATELJ (CHARLES AUGUSTIN BEUVE, 1804-1869), KJAER – NORVEŠKI PISATELJ IN DRAMATIK (NILS, 1870-1924), EJUP – BOSANSKI POLITIK (GANIĆ, 1946).

				SESTAVIL: JANKO ŠEGULA 2010	PRI-SKLEDNIK (KNJIŽ.)	NAZOR, KI FORSIRA ELITO	RENAULT 4	SLOVENSKA TV NOVINARKA (ALENKA)	AMERIŠKI PEVEC IN PISEC SONGOV (1939)	SPLIT					
				RECI-PROČNA VREDNOST KOSINUSA											
				ZELO BLEDO RDEČE VINO											
				PUNT											
											VERDUEVA OPERA				
TALUM	PRIPADNIK STRANKE V FRANCO-SKI REVOLUCIJI, RADIKALEC	VISOKA ŠOLA	SVETILNO OLJE									AKO	IZLETNIŠKO SMUČIŠČE V KAMNIŠKIH ALPAH (1853 m)	KONICA	
			AFRIŠKA DRŽAVA (AKRA)					SREČEN ČLOVEK (ŠALJ.)							
SLOVENSKI JEZIKO-SLOVEC (VLADISLAV, 1925-1983)								AMERIŠKI BIOLOG (JOHN FRANKLIN)-NOBELOVEC							
KOŽNA BOLEZEN, KI JO POVZROČAJO PRŠICE								UBOJSTVO							
GLIVIČNA BOLEZEN NA VINU				SAMO, ZGOLJ			DRŽAVNI PREVRAT					VENO TAUFER			
												NEKDAJ UČENEC NIŽJIH RAZREDOV GIMNAZIJE			
LIRSKA PESEM HVALNICA				IVANKA MEZAN			JUŽNI SADEŽ							STAR TIP CITRO-NOVEGA AVTA	
				HRVAŠKA			LIKOVNA UMETNOST								
BERILIJ			HERTZ				GERMANSKI DEMON OGNJA					VRSTA VRBE			
			+				PRIPRAVA ZA PRIDOBIVANJE SOKA					DACARSKI URAD V STARI AVSTRIJI			
ČUTNI VTIS, MOČAN VTIS											MARME-LADA, MEZGA				
											SVILENA TKANINA				
VELETOK V AFRIKI				KOS RUDE				FR. PISATELJ (CHARLES, 1804-1869)	PREBIVALCI TAJSKE						
				SISTEM BARVNE TV											
BOSANSKI POLITIK (GANIĆ)					DEL CELOTE				SLOVENSKI PESNIK MERMOLJA				NORVEŠKI PISATELJ IN DRAMATIK (NILS, 1870-1924)	TROPRTI LENIVEC	
					AFRIŠKA ANTILOPA										
VELIK LJUBIMEC, ZAPELJIVEC									BUTARA VEJEVJA ZA KURJAVO (NAR.)						
									DESNI PRITOK MOZELE						
															
				RIMSKA PRESKRBA Z ZITOM								JEZIK ČRNCV BANTU		PETER ERZEN	
				SEZNAM, SPISEK								TERENSKO VOZILO, DŽIP			
				IGRALEC V GLEDALIŠČU								ANGLEŠKA PLOŠČINSKA MERA, AKER			

Restavracija Pan

Obiščite nas na prenovljeni terasi

Vabimo vas, da nas obiščete v restavraciji PAN v Kidričevem, kjer se bomo potrudili, da se boste v prijetnem ambientu ob naši ponudbi dobro počutili.

Poleg pestre ponudbe za osvežitve v vročih dneh in izvorno pripravljenih jedi, ki jih ponujamo, smo poskrbeli, da so naše cene konkurenčne in sprejemljive tudi za manj prijazno krizno obdobje.

Nudimo vam:

malice in kosila
hišne specialitete
dobrote za najmlajše
samopostrežna kosila ob nedeljah
ledene osvežitve za male in velike
pice, pripravljene na izviren način
družinska praznovanja ob vseh priložnostih
catering na vaši izbrani lokaciji
prireditve do 500 gostov

Odprto:

Od ponedeljka do sobote od 9. do 20. ure
Ob nedeljah in praznikih od 11. do 20. ure

Telefon: 02 796 90 41, 02 799 03 96

VITAL